

4. Inzet in bestuurlijke kopgroep - Catshuissessie

1. Benadrukken urgentie

- Benadrukken urgentie staat centraal: vergunningverlening weer op gang brengen, zekerheid voor PAS-melders en bedrijven. De economische en maatschappelijke schade is enorm en loopt met de dag verder op.
- Overheden moeten het maximale moeten doen om uit de impasse te raken.

2. Wat kunnen provincies bieden

- Vanuit de kopgroep reiken provincies de helpende hand
- Provincies willen een Rijkspakket aan maatregelen steunen als dat een oplossing is voor de impasse.
- Voorwaarde dat provincies daarmee weer hun provinciale rollen kunnen vervullen.
- Benut quick wins en provincies zijn al aan het werk

3. Wat vraagt dit van het Rijk

- Geborgde aanpak
- Duurzaam perspectief
- Voldoende middelen

Derogatie geen onderdeel van provinciale inzet.

1.	Rode draden provinciale uitvraag
2.	Conclusies rode draden
3.	Kopgroepen
4.	Hoofdlijn
5.	Aan het werk

4. Dit leidt tot volgende hoofdlijn

1. Rode draden provinciale uitvraag
2. Conclusies rode draden
3. Kopgroepen
4. **Hoofdlijn**
5. Aan het werk

Urgentie en commitment

- Vergunningverlening weer op gang brengen.
- Provincies spreken commitment uit op halen van doelstellingen aanpak (emissiereductie, extra maatregelen, etc.) door combinatie van Rijks en provinciaal beleid.

Wat kunnen provincies bieden

- De inzet leidt tot een gedifferentieerd en geborgd palet aan maatregelen die toegespitst zijn op de gebiedskenmerken en de urgentie. Hierbij speelt ook de mate van overbelasting een rol.
- Daarin zitten in ieder geval: gerichte stikstofreductie, ruimtelijke ordening (waaronder zoneringsbeleid of beleid rondom overgangsgebieden) extra natuurmaatregelen (inclusief watermaatregelen) en een integrale gebiedsgerichte aanpak.
- In de totaalaanpak heeft elke overheid zijn eigen rol en nemen provincies verantwoordelijkheid voor haar deel van het gezamenlijk pakket.

Wat vraagt dit van het Rijk

- We vragen van het Rijk een geborgde aanpak voor daling van stikstofemissies.
- Een duurzaam perspectief voor ondernemers en financiële middelen die het provincies mogelijk maken om hun rol te nemen.

4. Aan het werk..... (schuifjes)

Welke keuzemogelijkheden/schuifjes zijn er:

- Verhouding generiek – gebiedsgericht
- Mate van zekerheid van effect
- Moment van optreden van effect (tijd)
- Verplichtend versus vrijwillig
- Differentiatie mogelijk of landelijk uniform?
- Gericht versus gelijkmatig (ongericht)
- Met huidige financiële middelen efficiënt oplossen – aanvullende middelen voor aanpak totaal opgave

1. Rode draden provinciale uitvraag
2. Conclusies rode draden
3. Kopgroepen
4. Hoofdlijn
5. Aan het werk

4. Aan het werk.....

1. Rode draden provinciale uitvraag
2. Conclusies rode draden
3. Kopgroepen
4. Hoofdlijn
5. **Aan het werk**

Wat: drie groepjes; maak aan de hand van de keuzemogelijkheden (schuifjes) en het maatregelenoverzicht een pakket van maatregelen dat kan dienen als basis voor de provinciale inzet.

Doel: advisering vanuit ambtelijke kopgroep aan bestuurlijke kopgroep middels drie brede pakketten/scenario's.

Resultaat: drie pakketten die bij voorkeur van elkaar verschillen. Ter bespreking in de verdiepingssessie bestuurlijke kopgroep van 18 maart.

Geef bij het voorgestelde pakket aan:

1. Hoofdmaatregelen – welke maatregelen vindt de ambtelijke kopgroep dat er minimaal terug moeten komen in de provinciale inzet.
2. Aanvullende maatregelen – welke aanvullende maatregelen leveren een bijdrage, maar maken geen onderdeel uit van hoofdpakket.
3. Randvoorwaarden – wat adviseert de ambtelijke kopgroep als randvoorwaarden op te nemen bij de maatregelen/voorgestelde inzet.

Informatiememo

Van	5.1.2e
Afgestemd met	5.1.2e
Aan	IPO kopgroep Economie en Natuurherstel
Cc.	
Datum	4 maart 2025
Onderwerp	Stand van zaken en eerste resultaten deelproject 'Handelingsperspectief' n.a.v. RvS-uitspraken intern salderen (18-12-2024) en Greenpeace (22-1-2025)
Bijlage(n)	NVT

Inleiding

Naar aanleiding van de uitspraken inzake intern salderen en de uitspraak inzake Greenpeace heeft het Rijk de Ministeriële Commissie Economie en Natuur ingesteld (MC E&N), waaronder een aantal ambtelijke uitzoeksporen is ingezet. Interprovinciaal is een vergelijkbare structuur ingesteld. Hieronder wordt de stand van zaken over het interprovinciale spoor voor 'handelingsperspectief en VTH-oplossingen' weergegeven. Deze groep zoekt hoofdzakelijk naar perspectief voor projecten die geraakt worden door de intern salderen uitspraken. De Greenpeace uitspraak heeft geen direct effect op het natuurtoestemmingsstelsel, hoewel deze uitspraak wel aanleiding geeft tot het nemen van extra natuurmaatregelen waarmee de mogelijkheden voor natuurtoestemmingverlening gebaat zijn. Twee groepen ondernemers vragen op (zeer) korte termijn om handelingsperspectief voor maatwerk zoals innovatie/verschoning, verplaatsing, gedeeltelijke intrekking en omvorming. Dit zijn de piekbelasters en de voormalige PAS-melders. Daarnaast wordt gekeken naar structureel handelingsperspectief voor alle ondernemers en activiteiten.

Hoofdboodschap

Verscheidene mogelijkheden blijven open om activiteiten toe te staan, waaronder de ecologische beoordeling en de ADC-toets. De resterende mogelijkheden zijn echter beperkt inzetbaar vanwege complexiteit en vereisten die voor de mogelijkheden gelden. Van de verschillende uit te werken handelingsmogelijkheden zijn er twee die het meest concreet perspectief lijken te bieden:

1. Op de korte termijn is dit het spoor van de passende maatregel. Dit houdt in dat wijzigingen in activiteiten van initiatiefnemers worden toegestaan, omdat deze onderdeel uitmaken van een passende maatregel van de overheid. Hierbij moet onderbouwd worden dat de nieuwe/resterende activiteit niet aan additionaliteit hoeft te voldoen, omdat deze onderdeel uitmaakt van de passende maatregel. Deze richting lijkt kansrijk voor de piekbelasters omdat daar een grote reductie wordt beoogd. Voor PAS-melders lijkt de optie minder kansrijk omdat reductie primair wordt ingezet tot legalisatie en dus tot aan de vergunde ruimte in plaats van een verdergaande reductie.
2. Op de lange termijn blijft het onderbouwen van additionaliteit door een geborgd pakket aan passende maatregelen en herstelmaatregelen het meest kansrijk. Vormen van doelsturing kunnen onderdeel uitmaken van dit pakket en dienen tevens als een vorm van passende maatregel en daarmee vergunningverlening. Daarbij zij wel opgemerkt dat het succes tot het onderbouwen van additionaliteit, evenals het tijdspad daartoe, zeer afhankelijk is van de lokale staat van de Natura 2000-gebieden en de lokale en nationale mogelijkheden die er reteren voor het nemen van ter plaatse effectieve maatregelen.

Onduidelijkheden n.a.v. uitspraken intern salderen en (behoefte aan) proefprocessen

De Afdelingsuitspraken over intern salderen verschaffen een eerste inzicht hoe verscheidene Europeesrechtelijke begrippen uit het natuurbeschermingsrecht nader moeten worden gedefinieerd, zoals 'standaardonderdelen'. Over dit begrip is nog geen andere jurisprudentie die is toegespitst op het Nederlandse stelsel verschenen, waardoor het momenteel lastig is om de (on)mogelijkheden die

dergelijke concepten bieden voor toestemmingverlening concreet te duiden. Ook is er onduidelijkheid over de reikwijdte van de intern salderen jurisprudentie. Zo leeft de vraag of deze niet alleen in het project-, maar ook in het planspoor kan worden toegepast (dat is wel de verwachting). Andere vraag is hoe de intern salderen rechtspraak zich verhoudt tot beweiden en bemesten (waarbij een referentie wordt ontleend aan algemene regels in plaats van een vergunning). Ook dit beperkt de inzichten in (on)mogelijkheden, evenals behoeften voor (nieuw) handelingsperspectief voor deze zaken. Verdere jurisprudentie zal dit moeten concretiseren.

Een aantal van de verkende en te verkennen handelingsopties brengt ook onzekerheden met zich mee. Ook hierin zal de verdere jurisprudentieontwikkeling uitkomst moeten bieden. Het kan wenselijk zijn dat bevoegde gezagen zelf deze jurisprudentieontwikkeling uitlokken door gerichte inbreng in bestaande rechtszaken of zelfs het uitlokken van proefprocessen. Nadere afspraken kunnen hierover op bestuurlijk niveau worden gemaakt zodra verdere concretisering van de handelingsopties en verwachte voor- en nadelen heeft plaatsgevonden.

Afstemming en overlap met overheidspartners en andere gremia

Het interprovinciale deelproject 'Handelingsperspectief' heeft overlap met spoor 1 van de MC E&N ('Verkennen wat er mogelijk is (te maken) in de vergunningverlening vanuit juridisch perspectief'). Dit Rijksspoor is wel uitgebreider en focust naast 'wat kan nog' ook op 'wat kunnen we mogelijk maken' door te kijken naar mogelijke wijziging van (Europese en Nederlandse) wetgeving, het onderscheid maken tussen NOx en NH3 in vergunningverlening en de herijking van Natura 2000-gebieden. Dit past ook bij de overkoepelende en wetgevende rol van het Rijk. Het Rijk heeft hiervoor 35 juristen gevraagd om 40 subvragen uit te werken in korte memo's. Vanuit IPLG zijn drie juristen betrokken waardoor er enig inzicht ontstaat in de overlappende vraagstukken. De totale capaciteit van het Rijksspoor is echter vele malen groter dan die van het interprovinciale spoor, waardoor in het interprovinciale spoor meer geprioriteerd moet worden.

Zowel provincies als Rijksuitvoeringsorganisatie UAPB (uitvoering aanpak piekbelasting) hebben gewezen op de zeer korte termijn behoefte aan handelingsperspectief voor een specifieke doelgroep binnen de piekbelasters. Het betreft (potentiële) deelnemers aan de LBV(+) beëindigingsregelingen die maximaal 15% van hun stikstofruimte mogen behouden om hiermee intern te salderen. Hierop is een interbestuurlijke werkgroep ingesteld waarin zowel Rijksdepartementen als ook provincies en IPLG vertegenwoordigd zijn. De werkgroep focust in eerste instantie op het passende maatregel spoor (zie punt 1 onder 'hoofdboodschap' hierboven) en probeert snelle praktisch uitvoerbare slagen te maken die rechtstreeks bruikbaar zijn voor de bevoegde gezagen.

Bredere stuk 'handelingsperspectief en VTH-oplossingen'

Wekelijks komt de werkgroep voor het spoor 'handelingsperspectief en VTH-oplossingen' bijeen om openstaande vragen en die week uitgewerkte tekstdelen met elkaar door te spreken. Gepoogd wordt te komen tot een totaal document waarin verkende en verder uit te werken handelingsmogelijkheden staan opgesomd. Voor het daadwerkelijke gebruik van de handelingsmogelijkheden kan een verdere uitwerkingsslag nodig zijn na besluitvorming. De indeling van het document is als volgt:

Bestaande functionerende VTH richtingen

In dit deel van het document worden bestaande en nog altijd direct toepasbare handelingsopties beschreven, evenals restricties die hiervoor gelden. Meest structurele en breed toepasbare oplossing blijft het onderbouwen van de additionaliteit. Waarbij het stuk ingaat op de gevolgen van de verscheidenheid in staat van natuur en de verscheidenheid van en eisen aan een pakket potentiële maatregelen, evenals de rol die doelsturing hierin kan spelen. Er worden geen suggesties gedaan voor een concreet pakket aan maatregelen, daar wordt aan gewerkt binnen de groep die zich bezighoudt met het ontwikkelen van de inzet van de provincies richting de MC E&N. Ook de verkenning naar de rekenkundige ondergrens wordt genoemd. Deze maakt potentieel ondernemen op grote schaal weer mogelijk, maar de verdere uitwerking is momenteel aan het Rijk die eerst advies hierover aan de afdeling Advisering van de Raad van State wil vragen. Daarnaast blijven nog altijd verschillende vormen van ecologische beoordeling mogelijk bij met name gebieden waarbij de staat van de natuur relatief goed is en bij projecten met een (zeer) beperkte depositie. Tenslotte blijft ook de ADC-toets mogelijk, die rechtstreeks volgt uit de Habitatrichtlijn, maar beperkt en alleen bruikbaar is voor projecten van groot maatschappelijk belang.

Eerdere VTH-oplossingen – knelpunten en kansen

Hier worden in het verleden ondernomen handelingsopties beschreven, evenals welke kansen deze nu nog bieden en tegen welke knelpunten aan werd en wordt gelopen. De hieruit geleerde lessen zijn zeer relevant in de verkenning van handelingsopties omdat hiermee de bekende valkuilen voor de aankomende periode vermeden kunnen worden. Zo wordt verwezen naar het voormalige PAS-programma, dat onder andere is gesneuveld door de inzet van ongeborgde ruimte en/of autonome daling en waarvan de vernietiging ook heeft geleid tot jurisprudentie over harde kaders voor een beleidsmatig gekozen drempelwaarde en/of grenswaarde. In het verleden is ook meermaals geëxperimenteerd met het instellen van een vrijstelling voor een categorie van projecten, zoals beweiden of bouwprojecten (de bouwvrijstelling), en waarvan inmiddels ook uit jurisprudentie volgt welke strenge voorwaarden hiervoor gelden. Deze voorwaarden zijn vergelijkbaar met die van regulier extern salderen. Dit geldt ook voor het vergunnen via een stikstofbank.

Nieuwe VTH-oplossingsrichtingen

In deze paragraaf van het totaal document wordt verkend welke handelingsopties mogelijk perspectief kunnen bieden die nu niet behoren tot de reguliere vergunningverlening en welke voor/nadelen en risico's hier bij komen kijken. Hierbij wordt verkend wat de meest waarschijnlijke interpretatie van het standaardonderdeel betreft, waarbij kansen worden gezien voor het vergunningvrij nemen van maatregelen die worden opgelegd vanuit andere regelgeving dan natuur zoals bijvoorbeeld vanuit de klimaatregelgeving. Op voorwaarde dat deze maatregelen geen significante effecten kunnen hebben. Ook wordt verkend wanneer sprake is van voortzetting van één-en-het-zelfde project, en daarmee een vergunningvrije situatie, maar deze mogelijkheden lijken zeer beperkt. Er is al snel sprake van een gewijzigde situatie. Kansrijk lijkt het aanmerken van projecten met een substantiële reductie als beheermaatregel of passende maatregel. Dit is zeer relevant omdat dit de weg opent naar (geplande en in uitvoering zijnde) vrijwillige reductiemaatregelen. Daarbij neemt de kansrijkheid toe met de bereikte daling, eventueel in combinatie met andere maatregelen. Tenslotte wordt verkend of er meer speelruimte zit voor een belangenafweging bij de opname van beoogde projecten in het beheerplan of bij het toepassen van maatwerkvoorschriften.

Handelingsperspectieven voor groepen met korte termijn behoeften

Tot besluit van het totaal document wordt stil gestaan bij groepen activiteiten met specifieke korte termijn behoeften tot het hebben van een handelingsperspectief. Belangrijke groepen hierbij zijn de piekbelasters en de PAS-melders, waarbij de druk hoog is om maatwerk mogelijk te maken. Daarnaast wordt gekeken naar de mogelijkheden om vergunningvrij beheer & onderhoud te plegen. En worden de kaders verkend voor afgebakende groepen activiteiten bijvoorbeeld in het kader van de energietransitie. Daarbij wordt de specifieke problematiek in toestemmingverlening omschreven die geldt voor de betreffende groep, evenals welke van de verkende handelingsopties perspectief lijkt te bieden.

Impact uitspraken RvS 18 dec. 24 Vergunningplicht intern salderen

Inleiding

De uitspraken van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State dd. 18 december jl. komen erop neer dat Intern salderen vergunningsplichtig is geworden. Om de impact te bepalen van de uitspraken, is vanuit de IPLG een werkgroep ingericht bestaande uit vertegenwoordigers van vijf provincies en diverse IPLG-teams o.l.v. 5.1.2e en 5.1.2e. Deze werkgroep brengt de impact in beeld voor initiatiefnemers, beleid en uitvoering. Bij initiatiefnemers gaat het om private en publieke projecten, in diverse sectoren (landbouw, industrie, energie, woningbouw, mobiliteit, water, defensie en overige projecten) en stadia van ontwikkeling (afgerond en lopend).

De analyse omvat kwantitatieve en kwalitatieve elementen. De kwantitatieve analyse richt zich op aantallen projecten die worden geraakt door de uitspraken, zowel afgeronde (blijkend uit bijv. een positieve weigering, bestuurlijk rechtsoordeel, verklaring van geen bedenking, gedeeltelijke intrekking en afgegeven natuurvergunning) als lopende projecten (in uitvoering of in ontwikkeling). Alle provincies hebben dit in februari '25 in beeld gebracht aan de hand van een vragenlijst opgesteld vanuit de werkgroep. Hierbij is ook gevraagd indicaties te geven van het maatschappelijke belang van projecten, bijv. aantallen woningen, investeringsbedragen, reductiepotentieel dat blijft liggen, enz. De kwalitatieve analyse kijkt naar de impact van de uitspraken voor bevoegde gezagen op de terreinen vergunningverlening, toezicht en handhaving, zowel beleid als uitvoering. Tot slot is een inschatting gemaakt van de impact in termen van benodigde kennis, capaciteit en kosten om de verwachte toestroom van projecten die (alsnog) een vergunning nodig hebben, te verwerken.

Resultaten

1. Kwantitatieve analyse

Vanuit provincies zijn bijna 10.000 projecten geteld die geraakt worden door de uitspraken dd. 18 december jl. Daarvan hebben iets meer dan 4000 projecten de afgelopen 5 jaar gebruik gemaakt van het vergunningsvrij zijn van intern salderen. Iets minder dan 6000 projecten zijn nog in procedure waar men gebruik wilde maken van intern salderen maar waarvoor nu een natuurvergunning nodig is. Dit is het topje van de ijsberg dat we vanuit provincies in beeld hebben kunnen krijgen. De uitspraken van de RvS dd. 18 dec. hebben immers terugwerkende kracht. Projecten die tussen 2020 en 2025 zijn gestart met behulp van intern salderen moeten alsnog een natuurvergunning aanvragen, maar initiatiefnemers melden zich naar verwachting liever niet, omdat men niet bekend wil worden. Daar komt bij dat in voornoemde cijfers nog niet projecten en procedures zitten die vanuit gemeenten hebben gelopen of nog lopen.

De impact doet zich voelen in de volle breedte van de fysieke leefomgeving: in de landbouw (koploper met 6403 projecten), de industrie (866), een categorie 'overige projecten' (737), woningbouw (168), mobiliteit (46), energie (36) en water (5). Let op: niet alle provincies hebben sectoraal onderscheid kunnen maken in de aangeleverde gegevens. Daarom tellen sectorale cijfers niet op tot het totaal aantal projecten (10.000). Dit laatste cijfer is robuust; alle provincies hebben de vraag beantwoord en cijfers aangeleverd. Voor de sectorale gegevens geldt dat niet (10

van de 12 hebben gegevens geleverd). Genoemde cijfers per sector geven een idee over het aantal projecten in diverse sectoren dat geraakt wordt door de uitspraken over intern salderen.

Het genoemde totaal van 10.000 projecten is inclusief 2.500 Pas-melders, waarvan 2315 lopende zaken en 185 afgerond. Deze bedrijven (voornamelijk in de landbouw, maar ook industrie, energie en andere sectoren) hebben allemaal een vergunning nodig. Door de uitspraak van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de RvS (Vergunningplicht intern salderen) en de rechtbank Den Haag (Greenpeace) heeft de maatwerkaanpak een andere dimensie gekregen, reden waarom alle PAS-melders in de kwantitatieve inventarisatie zijn meegenomen. Daarbij komt dat sommige Pas-melders zich niet hebben aangemeld voor het legalisatieprogramma omdat ze intern hadden gesaldeerd, daarmee legaal werden, nu weer in overtreding zijn en alsnog een vergunning nodig hebben (van legaal naar illegaal naar legaal en weer illegaal).

2. Maatschappelijke impact (per sector)

Landbouw

In de landbouw is het aantal projecten groot, en maatgevend voor de impact, naast sterk toegenomen onzekerheid over de uitvoering van regelingen op alle treden van het trappetje van Remkes: innoveren, extensiveren, omschakelen, verplaatsen en stoppen. Dit trappetje staat sinds de uitspraken ‘op losse schroeven’. Dat speelt acuut voor stoppers, maar ook in het geval van subsidieregelingen om innovatie in de landbouw voor verduurzaming te stimuleren. In de landbouw wordt veel gebruik gemaakt van intern salderen. Er zijn grote zorgen over toekomstige bedrijfsontwikkeling, het kunnen toepassen van (stal)innovaties, legalisatie van PAS-melders en bereidheid tot deelname aan gebiedsgerichte regelingen, instrumenten of beeindigingsregelingen. Deelnemers aan subsidieregelingen waarbij een restructuur van maximaal 15% gebruikt mag worden voor niet-agrarische activiteiten, overwegen deelname in te trekken omdat daarvoor mogelijk een natuurvergunning nodig is, wat tot onzekerheid leidt.

Industrie, energie en water

Ook in andere sectoren komt de klap hard aan, op andere manieren. Het gaat om minder grote aantallen, maar de impact is niet minder. Zo tellen we in de energiesector 36 projecten, zoals bijv. een ammoniak terminal voor waterstofproductie in Zeeland en bio-energie installaties in Utrecht. In deze sector wordt aanleg van leidingen voor energie-infrastructuur gemaakt, waarmee de energietransitie in het gedrang komt, inclusief oplossingen voor netcongestie waardoor bedrijven in andere sectoren in de knel zitten. In de industriector gaat de impact over miljarden bestemd voor innovatie en verduurzaming, mede in het licht van de klimaatopgave, in synergie met stikstofuitstootreductie. In de watersector gaat het om projecten gericht op waterkwaliteit (zuivering), de Kader Richtlijn Water en waterveiligheid (o.m. dijkversterkingen). In al deze sectoren is de onzekerheid vergroot, treedt vertraging op, worden hogere kosten gemaakt, en raken doelstellingen uit beeld (bijv. KRW-doelen). In de industriector is het proces rond natuurvergunningverlening relatief nieuw, terwijl bedrijven vaak gebruik maken van intern salderen. Er zijn op dit moment zorgen over compliance aan natuurwetgeving na de uitspraken van de Raad van State. In de industrie worden investeringen heroverwogen, met uitstel, annulering of

verplaatsing naar het buitenland tot gevolg. Dit geldt voor vervangings-, uitbreidings- en verduurzamingsinvesteringen van industriebedrijven, in haven- en industriegebieden (bijv. Rotterdam, Moerdijk en Chemelot). Het gaat om miljardeninvesteringen in schonere fabrieken en productieprocessen voor bijv. biobrandstoffen, waterstof en elektrificatie. Ook investeringen van netbeheerders in de energiesector (nodig voor elektrificatie van diverse sectoren en oplossing van netcongestie), water- en afvalbedrijven, en bijvoorbeeld Rijkswaterstaat worden getroffen. In 2023 bedroegen de totale investeringen van deze partijen ruim € 20 mrd (CBS), zo blijkt uit een Rijksbrede inventarisatie door het ministerie van LNVN. Dit bedrag komt overeen met uitkomsten van een enquête van Deltalinqs en VNO-NCW onder 60 bedrijven in het Rotterdams havengebied. Tot slot zijn er gevolgen voor investeringen in Nederland door buitenlandse bedrijven. De NFIA schat dat 136 investeringsprojecten met een waarde van zo'n € 8,4 miljard worden heroverwogen t.g.v. de uitspraken van de Raad van State.

Woningbouw

Alle woningbouwprojecten zijn sinds de uitspraken van de Raad van State in principe vergunningplichtig, lopen daarmee op zijn minst vertraging op, of kunnen geen doorgang vinden. Dit geldt bijv. maar niet alleen, voor de voorgenomen woningbouw in Veldhoven t.b.v. ASML. Alle projecten worden potentieel geraakt. Een aanzienlijk deel van de woningbouw is tussen 2020 en 2025 vergund met behulp van intern salderen. Een grove schatting van het ministerie van VRO is dat bij de helft gebruik is gemaakt van intern salderen. Voor het beeld: sinds 2020 werden jaarlijks gemiddeld 60.000 woningen vergund. Dit aantal moet oplopen tot 100.000 gemiddeld per jaar tot 2030 om het woningtekort terug te dringen, te voorzien in woningen voor starters, ouderen en lage en middeninkomensgroepen, leefbaarheidsproblematiek in wijken en buurten op te lossen, kwaliteitsverbeteringen in de naoorlogse woningvoorraad tot stand te brengen, en de woningvoorraad te verduurzamen met het oog op klimaatopgaven (inclusief funderingsproblematiek).

Mobiliteit

Provincies tellen 46 projecten in de mobiliteitsector, waarvan 40 wegenprojecten, 3 waterwegen, 1 spoorwegproject en 2 luchtvaartprojecten (bijv. Luchthavens). Veelal gaat het om infrastructuurprojecten voor bereikbaarheid en verkeersveiligheid, die de afgelopen jaren al hard geraakt zijn door de stikstofproblematiek. De recente uitspraken over intern salderen lijken de problematiek niet wezenlijk te vergroten. Wel zullen sommige spoor- en havenprojecten vertraging oplopen en zijn er gevolgen voor luchthavens, waardoor wordt bekeken of een natuurvergunning alsnog nodig is.

Overige projecten

Provincies tellen 737 projecten in de categorie Overige Projecten. Het gaat om zeer diverse projecten en investeringen in logistieke centra, evenementen, lokale supermarkten, enz. Dit heeft al aandacht van bestuurders in diverse provincies. Veel evenementen worden bijvoorbeeld geraakt.

3. Benodigde capaciteit en kostenraming vanuit provincies.

Om de 10.000 projecten die bij provincies op de radar zijn gekomen de aankomende jaren te voorzien van een vergunning is extra menskracht en geld noodzakelijk. Hierbij gaat het om een bedrag van 15 mln euro a-structureel aan directe kosten voor de aankomende 5 jaar voor extra benodigde capaciteit, en om ervoor te zorgen dat de kennisontwikkeling en werving van nieuwe medewerkers wordt gerealiseerd. Hierin zijn de aantallen projecten die vanuit gemeenten nog inzichtelijk gemaakt worden en op het bord van provincies kunnen komen alsmede indirecte kosten die kunnen voortvloeien uit schade/aansprakelijkheid en ingebrekestelling, nog niet betrokken.

4. Verdiepend: prioritaire problemen die moeten worden opgepakt

Geborgd pakket maatregelen voor aantonen additionaliteit

De uitspraken hebben bij enkele provincies al geleid tot een vergunningenstop. Komend beleid op wat juridisch nog mogelijk is op gebied van vergunningverlening biedt naar verwachting, op korte termijn, beperkt een oplossing. Hierbij wordt vanuit de MCEN via spoor 1 gewerkt aan: standaardonderdelen in de voortoets, voortzetting één en hetzelfde project, bepaalde projecten als beheersmaatregelen aan te merken en projecten met substantiële reductie aan te merken als passende maatregel en rekenkundige ondergrens. Vanuit het IPO wordt aanvullend gewerkt aan de beste opties voor piekbelasters en Pas-melders, verduidelijking van de toepasbaarheid van ecologische beoordeling en ADC-toets en lessen uit het verleden). We zien een *patstelling* opdoemen, een *catch22* situatie, zeker voor projecten die zich richten op verduurzaming: die zijn nodig voor daling in (stikstof)uitstoot c.q. depositie, natuurherstel en het aantonen van additionaliteit, maar om een project uit te voeren moet eerst additionaliteit worden aangetoond. Daar komt bij dat vanwege de eis van additionaliteit initiatiefnemers niet weten of zij de vruchten van een project, bijv. stikstofemissiereductie t.g.v. een maatregel, deels of geheel zelf mag plukken. Dan is er *geen incentive* om door te gaan. Veel projecten gaan dáárom in de wachtstand, worden geannuleerd of (in het geval van mobiele sectoren zoals de industrie) verplaatst naar het buitenland. Ook verduurzaming van de landbouw komt zo tot stilstand. Alle treden op het trappetje van Remkes staan onder druk. Daarom (oplossingsrichting 1) is het noodzakelijk en urgent, vanuit impact redenerend en om vergunningverlening weer vlot te trekken, om te komen tot: een overtuigend, realiseerbaar, geborgd pakket aan maatregelen voor natuurherstel en versnelde stikstofemissiereductie in de diverse sectoren: generiek en gebiedsgericht, met maatregelen die snel grote reducties opleveren, vooral op urgente gebieden, en die elders doorwerken. *Zodat additionaliteit aangetoond kan worden, en projecten weer kans maken op een vergunning.* In de Wieden en Weerribben is (oplossingsrichting 2) een pilot gestart om te kijken naar de praktische toepassing van het begrip additionaliteit.

15% maximale restruimte in beëindigingsregelingen

Bedrijfsbeëindiging levert in huidige regelingen minimaal 85% uitstootreductie op. Vraag is of de maximaal 15 % resterende stikstofrechten benut mag worden voor het ontwikkelen van nieuwe activiteiten, of dat deze in het licht van natuuropgaven naar de natuur moet (vanwege additionaliteit). Huidige regelingen zijn kwetsbaar; als de maximaal 15% resterende ruimte ten goede moet komen aan de natuur, kan een ondernemer afhaken, en raakt de beoogde daling van 85% of meer door de bedrijfsbeëindiging uit zicht. Oplossingsrichting: als hierboven (dus een

geborgd pakket maatregelen zodat additionaliteit aantoonbaar wordt en de maximaal 15% restruimte kan toevallen aan het bedrijf dat een hoofdactiviteit beëindigd). Verder lijkt 100% juridische zekerheid op dit moment niet geboden te kunnen worden. Dan past (oplossingsrichting 2) zo goed mogelijke uitleg hierover. NB. Ondernemers zijn aan termijnen gebonden, hebben nog maar weinig tijd om te beslissen. Dan helpt op zeer korte termijn heldere communicatie over de ontstane situatie, zodat ondernemers de afweging kunnen maken.

PAS-melders weer illegaal

PAS-melders zijn in 2019 van legaal naar illegaal gegaan, waarbij sommige van illegaal naar legaal zijn gegaan (afgelopen jaren legalisatieverzoek ingetrokken i.v.m. intern salderen). Deze worden door de uitspraken dd. 18 december jl. mogelijk weer illegaal. Het legalisatieprogramma loopt in februari 2025 af. Vele Pas-melders wachten al meerdere jaren op een natuurvergunning. Intrekkingsverzoeken en handhavingsverzoeken hangen boven de markt. Subsidies aan PAS-melders worden momenteel on hold gezet. Oplossingsrichtingen: verlenging van het legalisatieprogramma en, zie hierboven, zorgen voor een geborgd pakket maatregelen zodat vergunningverlening weer mogelijk is met prioriteit voor legalisatie van PAS-melders.

Onzekerheid rond subsidieregelingen

Op dit moment verlenen provincies subsidie voor maatregelen die verlaging van uitstoot opleveren, waarbij het kan gaan om wijzigingen in de bedrijfsvoering die nu vergunning plichtig worden. Terugvordering van subsidies dreigt, bijv. in Noordelijke provincies, of worden niet uitgekeerd, zoals bijv. subsidies aan PAS-melders in Utrecht. Andere provincies hebben de aanvraag stopgezet. Oplossing hiervoor is nog PM. Op de achtergrond speelt het volgende punt namelijk een rol.

Onzekerheid over effecten van innovatie

Innovatie is vernieuwing, en vernieuwing is onzeker. Onzeker qua techniek (werkt het) en randvoorwaarden (verdient het zich terug in de markt, is er vraag naar, wordt het nieuwe product maatschappelijk geaccepteerd, enz.). Innovatie is een technische ontwikkeling die breed landt omdat aan alle (technische en niet-technische) voorwaarden is voldaan. De uitspraken dd. 18 dec. maken innovatieprocessen wat dit betreft niet onzekerder dan die al waren. Twijfels over effecten van innovaties, bijvoorbeeld in de landbouw, zijn er ook al langer. Daar lopen ook trajecten op, zoals een passende beoordeling door provincies van bepaalde innovaties, programma vernieuwing stalbeoordeling van I&W, het Regieorgaan Versnellen Innovatie Emissiereductie Veehouderij, IPO-verkenning innovatiepotentieel binnen de landbouw (Ros et al. 2025), enz. Wat is wel nieuw? Twee zaken. Ten eerste, door de uitspraken van 18 dec. jl. is nu in bijna alle gevallen van voorgenomen innovatie een vergunning nodig, die vanwege additionaliteit niet verleend kan worden. Daarbij geldt wel dat het makkelijker zal zijn om een vergunning te krijgen voor een innovatie waarbij de productiecapaciteit gelijk blijft (dus bijv. dieraantallen niet stijgen), dan wanneer vrijkomende ruimte (deels) wordt opgevuld met uitbreiding. Maar ook in de eerste situatie is het geen gegeven dat ook dat zonder problemen door kan. Ten tweede komt, om additionaliteit aan te tonen, veel druk te staan op de *ex ante* beoordeling van stikstofemissiereducerende effecten van innovatie. Vanuit geraadpleegde gremia klinkt door dat juridische borging nodig is van *ex ante* effectinschattingen van maatregelen, voordat een vergunning kan worden verleend. Die borging ontbreekt. Oplossingsrichting 1 is de ontwikkeling van een toetsingskader van innovaties voor vergunningverlening, zodat effecten van innovaties juridisch geborgd/goedgekeurd zijn, en

onderdeel kunnen worden van de RAV-systematiek en AERIUS-berekeningen. Dat is, gezien de inherent onzekere aard van innovatie, geen sinecure. Een opdracht vanuit LVVN aan twee marktpartijen om in 2024 een toetsingskader te ontwikkelen, is dan ook gestrand.

Oplossingsrichting 2 is doelsturing met bedrijfs specifieke KPI's, realtime meting over langere tijdsperiodes (t.b.v. *ex post* effectinschatting met als aanvullend voordeel dat ondernemers feedback krijgen op maatregelen die zij nemen en kunnen bijsturen), dynamische normstelling (oplopend in de tijd) en/of beprijzing (waardoor innovatie lonend wordt, doordat er een prijs staat op het alternatief, bijv. gasgebruik in de tuinbouw tegen geldende marktprijzen en/of beprijzing van uitstoot, wat ook bijdraagt aan het verdienmodel van bedrijven die investeren in verduurzaming).

Besluiten over lopende juridische procedures

Provincies moeten op korte termijn besluiten nemen ten aanzien van lopende procedures, bijv. in Noord-Brabant rond de Amercentrale en Rendac (herstelbesluiten), en andere besluiten. Het is van belang scherp te hebben welke onderbouwing wordt gebruikt in dit soort procedures, ook in andere provincies, om niet verschillende wegen te bewandelen. Oplossingsrichting: harmonisatie en afstemming in onderbouwing van besluiten door provincies.

Onduidelijkheid over 'standaardonderdelen'

In de voortoets mag alleen nog rekening worden gehouden met zgn. 'standaardonderdelen'. Maar wat zijn 'standaardonderdelen', wat valt daaronder? Hierover is onduidelijkheid. Oplossing: nadere duiding door juristen, die de vraag hebben voorgelegd aan het JKT en Pels-Rijken. Ook in de werkgroep Handelingsperspectieven wordt dit opgepakt, bijv. via het uitwerken van een arrest van het HvJ genaamd "Eco Advocacy". Is werk in uitvoering.

Aansprakelijkheid Overheid

Het kan voorkomen dat de rechter een uitspraak doet n.a.v. een handhavingsverzoek c.q. intrekkingsverzoek om de activiteit te stoppen waarbij sprake is van een overtreding. Vanwege het ten goede trouw handelen van de overtreder zoals bij een geverifieerde Pas-melder of iemand die intern heeft gesaldeerd kan de overheid aansprakelijk worden gesteld.

Handhavings- en intrekkingsverzoeken

Wij verwachten een toename in het aantal handhavings- en intrekkingsverzoeken. Om af te kunnen zien van zo'n verzoek zal per Natura2000 gebied duidelijk moeten zijn of er voldoende maatregelen worden genomen om de instandhoudingsdoelstellingen te borgen en verslechtering te voorkomen. Oplossingsrichting 1: is hierboven geschetst, als topprioriteit: geborgde aanpak is noodzakelijk. Oplossingsrichting 2: stel handhavings- en intrekkingsbeleid op en ga specifiek in op de Pas-melders. Stel een werkgroep samen om de coördinatie en afstemming binnen de provincies te organiseren en hoe om te gaan met de afhandeling van dit soort verzoeken.

Capaciteit en kennis

De aankomende jaren voorzien we een enorme toename van het aantal aanvragen voor natuurvergunningen. Dit vraagt om meer capaciteit bij zowel provincies als in de markt, terwijl er signalen zijn dat adviesbureaus op dit moment het werk al niet aankunnen (overvol zitten). Oplossingsrichting 1 is te bezien of het mogelijk is om tot een generieke oplossing te komen voor de afhandeling van vergunningen (een stroomschema met beslistmomenten ter vereenvoudiging van

procedures en versnelling). Ook zal (oplossingsrichting 2) geïnvesteerd moeten worden in kennisontwikkeling op gebied van gebiedsbescherming, natuur en stikstof in de breedste zin. Oplossingsrichting 3: zorg voor benodigde financiële middelen, het opstarten van opleidingen in samenspraak met opleidingsinstituten, en het werven van nieuwe collega's.

5. Tot slot

Hierboven zijn getallen genoemd, is impact beschreven in diverse sectoren, en worden beleidsinitiatieven en regelingen beschreven in de diverse sectoren die worden geraakt. Er is dringend behoefte aan een geborgde aanpak, natuurherstel en prioritaire problemen die op korte termijn moeten worden opgepakt. Alsof dat nog niet genoeg is, zijn er nog andere effecten, misschien wel ernstiger op de lange termijn, op de kloof tussen overheid en burgers. Het gaat hierbij specifiek om toekomstperspectief en rechtszekerheid voor ondernemers, omwonenden en gebieden, waar onduidelijkheid en onzekerheid leidt tot stress en de leefbaarheid kan aantasten omdat niet meer geïnvesteerd wordt. Verder heeft het vertrouwen in de overheid weer een deuk opgelopen.

Juridische duiding Afdelingsuitspraken intern salderen 18 december 2024

Hoofdpunten van de uitspraken:

- Het gehele project na wijziging moet op zichzelf worden beoordeeld in de voortoets, en niet langer alleen de wijziging;
- In de voortoets mag alleen nog rekening worden gehouden met zgn. ‘standaardonderdelen’. Intern salderen is geen standaardonderdeel, dus mag niet meer in de voortoets;
- Intern salderen is voortaan alleen als een mitigerende maatregel op te nemen in een passende beoordeling bij een natuurvergunning;
- Intern salderen moet net als extern salderen worden getoetst aan additionaliteit;
- Intern (en extern) salderen met de natuurgevolgen van een oude milieutoestemming kan alleen nog met feitelijk gerealiseerde ruimte.

Voortoets

Voor 18 december 2024 was het gebruikelijk om in de voortoets rekening te houden met de referentiesituatie op een locatie (de natuurtoestemming, of, bij ontbreken daarvan, de milieutoestemming zoals die gold op de aanwijzdatum van de gebieden¹). Dat heet intern salderen. Er werd in AERIUS dus een verschilberekening gemaakt tussen de effecten van het project in de referentiesituatie en de effecten van het beoogde project. Als het beoogde project minder effecten had dan het eerder vergunde project, werd dit gezien als gunstig voor de natuur en was geen natuurvergunning nodig voor het nieuwe project. Voor 1 januari 2020 gold voor zulke gevallen wel een vergunningplicht, de zogenoemde verslechteringsvergunning. Op 1 januari 2020 is de Spoedwet aanpak stikstof in werking getreden en is de verslechteringsvergunning komen te vervallen. Dat was echter niet helemaal duidelijk, dus zeker in 2020 zijn er door provincies nog steeds vergunningen verleend voor situaties waarin sprake was van intern salderen en er dus eigenlijk geen vergunningplicht meer gold. In januari 2021 werd uit de Logtsebaan-uitspraak² duidelijk dat intern salderen door de wetswijziging vergunningvrij was geworden, en dat hiervoor dus geen vergunningen meer verleend konden worden. Als initiatiefnemers toch een vergunning aanvroegen, kregen zij als besluit een zogenoemde “positieve weigering”, waarbij de vergunning geweigerd werd, maar werd aangegeven dat het project zonder vergunning uitgevoerd mocht worden.

Op 18 december 2024 is de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (hierna: de Afdeling) op basis van nieuwe uitspraken van het Europese Hof van Justitie (People Over Wind and Sweetman, Eco Advocacy en AquaPri) expliciet teruggekomen op het oordeel uit de Logtsebaan-uitspraak. Het nieuwe uitgangspunt is dat in de voortoets geen verschilberekening meer mag worden gemaakt met de bestaande situatie, maar dat het gehele project na wijziging beoordeeld moet worden. Ook onderdelen van het project die ongewijzigd worden voortgezet, moeten daarin worden meegenomen. Rekening houden met de referentiesituatie wordt nu gezien als een zogenoemde mitigerende maatregel. Als er sprake is van mitigatie, moet daarvoor een passende beoordeling worden opgesteld en geldt er wel een vergunningplicht.

¹ Als er later in het milieuspoor een lagere situatie is toegestaan, geldt de laagste vergunde situatie sinds de aanwijzdatum als referentiesituatie.

² [ABRvS 20 januari 2021, ECLI:NL:RVS:2021:71](#), Logtsebaan.

Passende beoordeling en additionaliteit

Voor intern salderen geldt nu dus een vergunningplicht. Daarbij geeft de Afdeling aan dat intern salderen alleen ingezet mag worden als mitigerende maatregel, als voldaan is aan het additionaliteitsvereiste. Dat houdt in dat een maatregel die naar zijn aard ook ingezet kan worden als instandhoudingsmaatregel (nodig voor behoud of herstel van de gunstige staat van instandhouding, art. 6 lid 1 Habitatrichtlijn -hierna: Hrl) of als passende maatregel (nodig om verslechtering of verstoring van een Natura 2000-gebied te voorkomen, art. 6 lid 2 Hrl), alleen mag worden ingezet als mitigerende maatregel voor een nieuw project als die maatregel niet nodig is om te voldoen aan art. 6 lid 1 of 2 Hrl. Voor instandhoudingsmaatregelen ligt de lat voor motivering iets lager, maar als passende maatregelen nodig zijn voor een gebied, kan inzet als mitigerende maatregel alleen als gemotiveerd wordt welke andere maatregelen wel getroffen zijn of zullen worden, binnen welk tijdpad deze maatregelen worden uitgevoerd en wanneer verwacht wordt dat deze effectief zijn. Inzet als mitigerende maatregel kan dan dus alleen als de maatregel extra, additioneel, is ten opzichte van de maatregelen die al getroffen moeten worden om verslechtering van een gebied te voorkomen. De natuurdoelanalyses (NDA's) laten op dit moment zien dat verslechtering in veel gebieden niet kan worden uitgesloten, en voor de meeste gebieden zijn er op dit moment nog geen toereikende pakketten met passende maatregelen. Dat betekent dat niet of nauwelijks gemotiveerd kan worden waarom bijvoorbeeld de beëindiging van een veehouderij, fabriek of andere activiteit niet nodig is als passende maatregel.

Bij extern salderen (het beëindigen of inperken van een activiteit op de ene locatie om daarmee een activiteit op een andere locatie mogelijk te maken) werd al wel getoetst aan additionaliteit. Vanwege de slechte staat van de natuur die uit de NDA's naar voren kwam was vergunningverlening door middel van extern salderen al langer slechts heel beperkt mogelijk. Het project ViA15 is wel deels op basis van extern salderen mogelijk gemaakt, en daaruit werd door sommigen afgeleid dat extern salderen nog wel gewoon mogelijk is. In dat geval werd echter een besluit uit 2021 getoetst op basis van de informatie over de natuur die toen beschikbaar was. De NDA's waren er toen nog niet en hoefden dus geen rol te spelen bij de besluitvorming. Bij eenzelfde besluit dat nu genomen zou worden, zou het veel moeilijker zijn om de additionaliteit te onderbouwen.

Gevolgen van de uitspraak en overgangsperiode

De Afdeling geeft aan dat met terugwerkende kracht tot 1 januari 2020, het moment dat de verslechtingsvergunning verviel, intern salderen toch vergunningplichtig is. Dat betekent dat de vergunningplicht niet alleen geldt voor besluiten die vanaf de uitspraak worden genomen, maar ook voor activiteiten die de afgelopen vijf jaar zonder vergunning van start zijn gegaan, in de veronderstelling dat er geen natuurtoestemming nodig was. De Afdeling geeft in de uitspraak wel aan dat er een overgangsregeling geldt voor deze activiteiten: tot 1 januari 2030 mag er bij deze activiteiten niet gehandhaafd worden met een last onder bestuursdwang of een last onder dwangsom. Wel kan het bevoegd gezag, als dat nodig is voor de natuur, met maatwerkvoorschriften beperkingen opleggen voor deze activiteiten. De overgangsperiode van vijf jaar kan gebruikt worden om alsnog een vergunning aan te vragen of eventueel de activiteit te beëindigen. In het spoor impactanalyse wordt nagegaan hoeveel gevallen bij benadering in deze groep vallen. Het is lastig om dat precies vast te stellen, omdat initiatiefnemers vanwege het ontbreken van een vergunningplicht niet verplicht waren zich te melden bij het bevoegd gezag. Het is echter duidelijk dat het om vele duizenden gevallen moet gaan. Dat betekent dat het qua uitvoeringslast sowieso een enorme onderneming zal zijn om al deze activiteiten alsnog van een vergunning te voorzien. Daar komt nog bij dat vergunningverlening in elk geval op korte termijn in

de meeste gevallen nog niet mogelijk zal zijn, omdat nog niet voldaan kan worden aan het additionaliteitsvereiste. Om vergunningverlening weer op gang te krijgen, is eerst een pakket aan maatregelen nodig waarmee additionaliteit kan worden aangetoond.

Op lopende procedures moet de nieuwe lijn onmiddellijk worden toegepast. Bij aanvragen waar nog geen besluit op is genomen geldt nu dus een vergunningplicht voor intern salderen, inclusief additionaliteitstoets. Dat raakt niet alleen situaties waarbij volledig gebruik gemaakt werd van intern salderen. Er zijn ook veel gevallen waarin een groot deel van het beoogde project afgedekt werd met intern salderen, en alleen voor de toename ten opzichte van de referentiesituatie gebruik werd gemaakt van bijvoorbeeld extern salderen of een ecologische onderbouwing. Ook bij lopende beroeps- en hogerberoepsprocedures moet rekening gehouden worden met de vergunningplicht.

Beperking van de referentiesituatie bij milieuvergunningen

Een referentiesituatie kan ontleend worden aan een natuurtoestemming of aan een milieutoestemming voor een project die verleend is vóór de aanwijzingsdatum van de Natura 2000-gebieden in de buurt van het project. Bij een natuurtoestemming is de regel dat de gehele vergunde activiteit gebruikt mag worden als referentiesituatie, ook als deze niet geheel is gerealiseerd. Als er bijvoorbeeld een natuurvergunning is voor drie stallen, maar er zijn slechts twee stallen gerealiseerd, dan mag voor de referentiesituatie toch worden uitgegaan van drie stallen. Bij referentiesituaties die ontleend worden aan oude milieutoestemmingen (van voor de aanwijzingsdatum), geeft de Afdeling nu echter een beperking. Alleen ruimte die daadwerkelijk is gerealiseerd valt nog binnen de referentiesituatie. De niet gebouwde derde stal uit het voorbeeld hiervoor is niet gerealiseerd, dus dan bestaat de referentiesituatie slechts uit twee stallen. Ruimte die structureel niet meer in gebruik is, valt ook buiten de referentiesituatie. Dat geldt bijvoorbeeld als de stallen al jaren structureel leegstaan. De Afdeling maakt wel een uitzondering voor ruimte die weliswaar structureel niet in gebruik is, maar wel zonder natuurtoestemming weer in gebruik genomen kan worden. Wanneer precies aan die eis wordt voldaan, is niet helemaal helder en zal erg van de omstandigheden afhangen. De Afdeling geeft zelf echter aan dat vanwege de gewijzigde jurisprudentie over intern salderen minder snel aan die eis voldaan kan worden. Voor wijzigingen ten opzichte van de vergunde situatie is immers wel een natuurtoestemming nodig. Juist omdat het hier over het algemeen over behoorlijk oude milieutoestemmingen gaat, zal het door gewijzigde wetgeving (strengere milieueisen) in veel gevallen niet mogelijk zijn om de activiteit zonder natuurvergunning te hervatten.

Deze wijziging in de jurisprudentie beperkt de mogelijkheid om zogenoemde latente ruimte uit milieutoestemmingen te gebruiken om nieuwe activiteiten mogelijk te maken en geldt zowel voor intern als voor extern salderen. Latente ruimte uit natuurtoestemmingen kan wel nog steeds gebruik worden.

Vragen over de uitspraken

De uitspraken van 18 december 2024 gingen over twee concrete projecten. Het is niet helemaal helder hoe de uitspraken toegepast moeten worden in andere gevallen, omdat elk geval zijn eigen bijzonderheden kent. De Afdeling gebruikt een aantal begrippen waarvan niet precies helder is wat daar wel en niet onder valt.

- Volgens de Afdeling mag in de voortoets wel rekening gehouden worden met “standaardonderdelen” van een project. Daarbij moet het gaan om onderdelen die niet worden opgenomen ter beperking van de negatieve gevolgen van een project, maar als

standaardonderdeel verplicht zijn voor alle projecten van dezelfde soort. In het Eco Advocacy-arrest van het Europese Hof waar de Afdeling dit op baseert, ging het om het aansluiten van woningen op de riolering. Dar wordt niet specifiek gedaan om negatieve gevolgen van lozing van afvalwater op een Natura 2000-gebieden te voorkomen, maar is overal verplicht, ook bij woningbouw die op grote afstand van Natura 2000 plaatsvindt. Wanneer iets echter wel of niet als standaardonderdeel kan worden aangemerkt, is niet helemaal helder. Dat zal duidelijker worden als er besluiten waarin bepaalde elementen van een project worden aangemerkt als standaardonderdeel, worden voorgelegd aan de rechter

- Ook is niet helemaal duidelijk wanneer sprake is van de wijziging van een project. Is er ook bij bijvoorbeeld een wijziging die geen gevolgen heeft voor de stikstofuitstoot (zoals het bijplaatsen van een installatie die zelf geen stikstofuitstoot veroorzaakt) of een wijziging die ondergeschikt is aan het project (de verplaatsing van een parkeerplaats bij een fabriek, waardoor de vervoersbewegingen veranderen maar de fabriek zelf ongewijzigd blijft) sprake van intern salderen en dus van een vergunningplicht? Ook dit zijn vragen waar alleen met zekerheid een antwoord op gegeven kan worden als daar jurisprudentie over komt.
- De uitspraak laat zien dat er al snel een vergunningplicht is bij wijzigingen van een project. De additionaliteitstoets maakt het daarbij op dit moment lastig om nieuwe activiteiten te vergunnen, ook als de nieuwe activiteit duidelijk bijdraagt aan een vermindering van stikstofdepositie. Denk daarbij aan deelnemers aan beëindigingsregelingen, die een klein deel van hun stikstofuitstoot (maximaal 15%, maar in de praktijk vaak veel minder) mogen behouden om daarmee een vervolgactiviteit te starten (een kleine camping, B&B, kinderopvang, streekwinkel, caravanstalling etc). Zij hebben nu voor die nieuwe activiteit een vergunning nodig die mogelijk moeilijk te verlenen is vanwege het additionaliteitsvereiste, terwijl hun deelname aan een beëindigingsregeling juist wel tot een grote daling van de stikstofdepositie leidt en daarom juist heel wenselijk is. Iets vergelijkbaars geldt voor innovatieve maatregelen, zonder dat daarbij de productie wordt uitgebreid en die puur tot een daling van de stikstofuitstoot moeten leiden.
- De overgangsregeling qua handhaving geldt voor activiteiten die tussen 1 januari 2020 en 1 januari 2025 fysiek van start zijn gegaan. Dat roept als eerste de vraag op wanneer je kan spreken van “fysiek van start gaan”. Is het plaatsen van bouwhekken voldoende, is bouwrijp maken voldoende of moet de bouw echt van start zijn gegaan? Een tweede vraag is hoe, zeker later in de overgangsperiode, nog vastgesteld kan worden of een activiteit voor of na 1 januari 2025 gestart is. Hier zijn genoeg ideeën over, maar ook hierbij geldt dat het uiteindelijk bepaald wordt door wat rechters accepteren.

Zo zijn er nog meer vragen over de gevolgen van deze uitspraken. Een strikte toepassing van de lijn uit de uitspraken betekent dat er qua vergunningverlening voorlopig echt heel weinig mogelijk is. Er zijn echter ook verdedigbare argumenten voor een iets ruimere uitleg, maar in hoeverre rechters meegaan in zo’n redenering weten we alleen als daar procedures over gevoerd worden.

Juridische duiding uitspraak Rechtbank Den Haag in procedure tussen Greenpeace en de Staat

De beslissing in het kort

Op 22 januari heeft de Rechtbank Den Haag uitspraak³ gedaan in een procedure die door Greenpeace was aangespannen tegen de staat. De beslissing houdt in:

1. De rechtbank verklaart voor recht dat de Staat onrechtmatig handelt door:
 - de verslechtering van de meeste kwetsbare natuur niet tijdig te stoppen,
 - het wettelijke stikstofdoel voor 2025 niet te halen en
 - in het beleid niet steeds prioriteit te geven aan de gebieden waar stikstofdaling het meest urgent is.
2. De rechtbank beveelt de Staat het wettelijke stikstofdoel voor 2030 wel te halen en daarbij prioriteit te geven aan de meest urgente gebieden op straffe van verbeurte van een dwangsom van 10 miljoen euro als niet uiterlijk op 31 december 2030 aan het bevel is voldaan.

Aandachtspunten bij de beslissing

Greenpeace heeft gevorderd dat de Staat zou worden veroordeeld om al in 2025 aan het wettelijk stikstofdoel voor 2025 te voldoen. Die vordering is afgewezen, omdat de Staat heeft aangetoond daaraan niet te kunnen voldoen. Zelfs met de meest vergaande maatregelen kan daaraan niet worden voldaan, omdat die (vergaande) maatregelen er niet al in 2025 toe zouden leiden dat aan het wettelijke stikstofdoel wordt voldaan.

Het schrappen van de stikstofdoelen uit de nationale wet verandert niets aan de opgave voor de Staat. Enerzijds omdat het doel nu in het vonnis staat waaraan de Staat zich moet houden. Anderzijds omdat de Rechtbank aangeeft dat het wettelijke stikstofdoel een ‘absolute ondergrens’ is ter voldoening aan de Habitatrichtlijn.

Greenpeace heeft gevorderd dat de Staat de stikstofdepositie verlaagt. De Rechtbank heeft oog gehad voor het feit dat ook andere drukfactoren – zoals droogte – een rol spelen bij de verslechtering van de natuur. Tegelijk stelt de rechtbank vast dat stikstof in 96% van de gebieden een drukfactor vormt.

Procedureel

Het gaat om een civiele procedure waarbij Greenpeace de Nederlandse Staat aanspreekt op het niet nakomen van haar verplichtingen op grond van de Habitatrichtlijn. Op grond van de Habitatrichtlijn heeft Nederland de verplichting om verslechtering van de natuurlijke habitats in Natura 2000-gebieden te voorkomen. Uit diverse onderzoeken van zowel Greenpeace als de Staat, maar ook uit de Natuurdoelanalyses die provincies hebben opgesteld, blijkt dat die verslechtering wel is opgetreden. Greenpeace stelt dat dat onrechtmatig is tegenover haar, als behartiger van natuurbelangen.

³ ECLI:NL:RBDHA:2025:578; <https://www.rechtspraak.nl/Organisatie-en-contact/Organisatie/Rechtbanken/Rechtbank-Den-Haag/Nieuws/Paginas/Rechtbank-beveelt-Nederlandse-Staat-wettelijk-stikstofdoel-2030-te-halen.aspx>

Tegen de uitspraak kan hoger beroep worden ingesteld bij het Hof in Den Haag. Daarna is nog cassatie bij de Hoge Raad mogelijk. Voor de vraag of de Staat hoger beroep instelt is van belang of in 2030 wel (met zeer vergaande maatregelen) aan het vonnis kan worden voldaan.

De uitspraak is 'uitvoerbaar bij voorraad' verklaard, wat betekent dat de Staat ook na het instellen van hoger beroep nog steeds uitvoering moet geven aan het vonnis. Een uitspraak in hoger beroep kan makkelijk 3 jaar duren, al is versnelling mogelijk als dat nodig is. Dat is echter ter beoordeling aan het Hof.

Relatie tussen beide rechterlijke uitspraken

De uitspraken over intern salderen hebben per direct gevolgen voor initiatiefnemers; zij hebben een vergunning nodig voor projecten met intern salderen, maar kunnen die niet krijgen omdat het additionaliteitsvereiste vooralsnog niet kan worden onderbouwd.

De uitspraak in de zaak Greenpeace heeft in eerste instantie primair gevolgen voor de Staat; de Staat moet maatregelen nemen om de stikstofdepositie te verminderen met resultaat op 31 december 2030.

Op korte termijn zijn de consequenties van de uitspraken over intern salderen het grootst. Maar de uitspraken van 18 december en van 22 januari noodzaken tot een stevig geborgd maatregelenpakket voor stikstofreductie en natuurherstel.

Datum	Gebeurtenis	Kernpunt(en)
Ma 3-3	Bestuurlijke kopgroep digitaal en breed bijpraatmoment	Resultaat kopgroep 27 februari en annotatie/inzet Catshuis-sessie 5 maart
Di 4-3	Bestuurlijke afstemming IPO, UvW en VNG	Gezamenlijke inzet Catshuis-sessie 5 maart
Wo 5-3	UvW webinar voor waterschapbestuurders	Inbreng in webinar door IPO-kopgroeplid De Vries conform annotatie
	Catshuis-sessie	Inbreng in Catshuissessie door IPO-kopgroepleden Beemsterboer en Sterk conform annotatie
Do 6-3	Bijpraatmoment Statenleden	Stand van zaken en vervolg
Vr 7-3	Werksessie ambtelijke kopgroep	Voorbereiden concept inzet provincies aan MCE&N o.b.v. overleg bestuurlijke kopgroep 27 februari en resultaat Catshuis-sessie.
Ma 10-3	Bestuurlijke kopgroep digitaal en breed bijpraatmoment	Terugkoppeling Catshuis-sessie en beeld van de verdere inhoudelijke uitwerking op hoofdlijnen
Ma 10-3 t/m Vr 14-3	Ambtelijke uitwerking concept inzet provincies t.b.v. bestuurlijke kopgroep 18 maart, verzending aan kopgroep op vrijdag 14 maart	
Ma 17-3	Overhedenoverleg	MCE&N staat niet op de agenda, maar zou zijdelings wel aan de orde kunnen zijn. Signalen oppikken t.b.v. kopgroep
	Bestuurlijke kopgroep digitaal en breed bijpraatmoment	Stand van zaken inhoudelijke uitwerking; vooruitblik op bestuurlijke kopgroep van dinsdag 18 maart
Di 18-3	Bestuurlijke kopgroep fysiek 15-18 uur	Bespreken ambtelijk voorbereide concept inzet provincies aan MCE&N, streven naar 80% versie
Wo 19-3 t/m Vr 21-3	Verdere ambtelijke uitwerking concept inzet provincies o.b.v. kopgroep 18 maart t.b.v. bestuurlijke kopgroep 25 maart, streven verzending aan kopgroep op vrijdag 21 maart	
Ma 24-3	Bestuurlijk kopgroep digitaal en breed bijpraatmoment	Terugkoppeling bestuurlijke kopgroep 18 maart en hoofdlijnen daar besproken inzet provincies aan MCE&N; vooruitblik op bestuurlijke kopgroep van dinsdag 25 maart
Di 25-3	Bestuurlijke kopgroep fysiek 15-18 uur	Bespreken ambtelijk voorbereide eindversie inzet en besluiten over inzet provincies aan MCE&N voor aanbidding aan IPO-bestuur ter vaststelling
Di 1-4	MCE&N besluit over Plan van Aanpak Stikstof	
Vr 4-4	Beoogde verzenddatum Kamerbrief met PvA Stikstof door Kabinet/MCE&N	

7 maart 2025

Agenda

Betreft Ambtelijke IPO-kopgroep Economie & Natuurherstel
Vergaderdatum en -tijd 7 maart 2025, 9:00-13:00 uur (incl. lunch)
Locatie Utrecht, BIJ12, In de Wei, 3^e etage

Deelnemers Leden ambtelijke kopgroep
5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e, 5.1.2e
5.1.2e, 5.1.2e en 5.1.2e (IPO)

Verhinderd

1. Opening en agenda

2. Stand van zaken en terugkoppelingen

Korte terugkoppeling van recente bestuurlijke kopgroepbesprekingen, de Catshuissessie en de bijpraatsessie Statenleden.

Bijlagen

Bijlage 1: Verslag bespreking Bestuurlijk Kopgroep

3. Proces en organisatie

Ter kennisname de planning zoals gedeeld met de bestuurlijke kopgroep.

Bijlage

Bijlage 2: Geüpdatet planning IPO-kopgroep Economie & Natuurherstel

4. Toelichting duiding, impact uitspraken en handelingsperspectief

Vanuit de werkgroepen zijn drie two-pagers opgesteld. De inhoud en samenhang is opgenomen in een managementsamenvatting. 5.1.2e geeft korte toelichting.

Vragen aan Ambtelijke Kopgroep

- Zijn de managementsamenvatting en onderliggende notities voldoende om bestuurders te doordringen van de urgentie en noodzaak?
- Helpt dit om aan te tonen dat een geborgd pakket conform spoor 2 van de MC noodzakelijk is, en een bijdrage van de provincies hieraan?

Bijlagen

Bijlage 3: Managementsamenvatting

Bijlage 4: Duiding

Bijlage 5: Impact

Bijlage 6: Handelingsperspectief

5. Werksessie: verdiepen van de inzet

Op basis van de input van provincies (uitvraag uitgezet via AAC LG) en de gesprekken met de ambtelijke en bestuurlijke kopgroep wordt gewerkt aan een mogelijke inzet. De inzet is samengevat in een aantal sheets, aan de ambtelijke kopgroep wordt tijdens de heisessie gevraagd om in een werksessie mee te denken om tot scherpe inbreng te

komen. Doel is om de inzet verder voor te bereiden voor de verdiepende sessie met de bestuurlijke kopgroep van 18 maart. **5.1.2e** geeft korte toelichting.

Vragen aan Ambtelijke Kopgroep

- Denk voorafgaand aan de heisessie van 7 maart as na over:
 - Of er aanvullende keuzemogelijkheden/schuifjes zijn (zie PowerPoint)
 - Welke hoofdmaatregelen, aanvullende maatregelen en randvoorwaarden belangrijk zijn (zie bijgevoegde Excel).
- Op basis van keuzes: wat voor pakket willen en durven we in te brengen in de MCEN?

Aan het einde van dit agendapunt wordt een voorstel met vervolgstappen richting de bestuurlijke verdiepingssessie van 18 maart besproken.

Bijlage

Bijlage 7: PowerPoint 'van uitvraag naar inzet'

Bijlage 8: Overzicht maatregelen

6. Acties en vervolgspraken

7. Rondvraag en sluiting

To: 5.1.2e [5.1.2e @pzh.nl]
Cc: 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl; 5.1.2e 5.1.2e @berenschot.nl]
From: 5.1.2e
Sent: Fri 3/7/2025 10:19:15 AM
Subject: FW: Voorbereidende stukken Heisessie Ambtelijke kopgroep E&N 7 maart
Received: Fri 3/7/2025 10:19:47 AM
[Bijlage 8 - Overzicht maatregelen tbv werksessie.xlsx](#)

Idem

5.1.2e
5.1.2e

M 5.1.2e
E 5.1.2e @pzh.nl
www.zuid-holland.nl/contact

Van: 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>
Verzonden: vrijdag 7 maart 2025 09:49
Aan: 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: FW: Voorbereidende stukken Heisessie Ambtelijke kopgroep E&N 7 maart

En de laatste bijlage

5.1.2e

domeindirecteur Water, Klimaat & Natuur – Ontwikkeling Grondzaken

M 5.1.2e
E 5.1.2e @pzh.nl
<https://www.linkedin.com/in/5.1.2e>
www.zuid-holland.nl/contact

Werkdagen: ma, di, wo, vr

Secretariaat

5.1.2e

Werkdagen: ma, di, wo, do

Van: 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>

Verzonden: woensdag 5 maart 2025 16:37

Aan: 5.1.2e <5.1.2e @ gelderland.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @overijssel.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @fryslan.frl>; 5.1.2e <5.1.2e @flevoland.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @ gelderland.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @drenthe.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @brabant.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @overijssel.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @IPO.NI>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @mmgadvies.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @fryslan.frl>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>

Onderwerp: RE: Voorbereidende stukken Heisessie Ambtelijke kopgroep E&N 7 maart

En nu ook bijlage 8

5.1.2e

5.1.2e

Landelijk Gebied (IPLG)

Tel: 5.1.2e

Van: 5.1.2e

Verzonden: woensdag 5 maart 2025 16:24

Aan: 5.1.2e <5.1.2e @ gelderland.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @overijssel.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @fryslan.frl>; 5.1.2e <5.1.2e @flevoland.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @ gelderland.nl>; 5.1.2e @pzh.nl' <5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e @drenthe.nl' <5.1.2e @drenthe.nl>; 5.1.2e @pzh.nl' <5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @brabant.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @overijssel.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @IPO.NI>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @mmgadvies.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @fryslan.frl>; 5.1.2e <5.1.2e @ipo.nl>

Onderwerp: Voorbereidende stukken Heisessie Ambtelijke kopgroep E&N 7 maart

Beste leden van de ambtelijke kopgroep,

In de bijlage treft u de volgende bijlages, ter voorbereiding van de sessie van aankomende vrijdag.

- Agenda
- Bijlage 1: Verslag bespreking Bestuurlijk Kopgroep 27 februari
- Bijlage 2: Geüpdatet planning IPO-kopgroep Economie & Natuurherstel
- Bijlage 3: Managementsamenvatting
- Bijlage 4: Duiding
- Bijlage 5: Impact

- Bijlage 6: Handelingsperspectief
- Bijlage 7: PowerPoint 'Van uitvraag naar inzet'
- Bijlage 8: Overzicht maatregelen

5.1.2e

5.1.2e

Landelijk Gebied (IPLG)

Tel: 5.1.2e

Emissiereductie stoffen

Maatregel	Doelbereik
Doelsturing/emissienormen	Hoog
Innovatiemaatregelen	Laag
Brede beëindigingsregeling	Middel
Maatregel gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties (MGB)	Middel
LBV, LBV+ en verplaatsingsregeling	Laag
Gerichte uitkoop piekbelasters (pincetaanpak)	Middel
Intrekken latente ruimte	Laag
Intrekken slapende vergunningen	Laag
Verhogen afromingspercentage fosfaat- en dierrechten	Hoog
Mestmaatregelen, waaronder vergisting	Middel
Industrie beprijzing Nox	Middel
Mobiliteit beprijzing binnenvaart als zeeschepen	Middel
Walstroom	Laag
Zero emissie streekvervoer	Laag
Verlagen snelheden N-wegen	Laag
Eiwittransitie (zowel in consumptie als in productie)	Hoog

Ruimtelijke ordening en ruimtelijke condities

Maatregel	Doelbereik
Zonering ikv extensivering en natuurherstel	Middel
Overgangsgebieden inzetten (verminderen drukfactoren)	Laag
Inzet provinciaal RO instrumentarium om te borgen	Middel
Grondpolitiek: grondfaciliteit opzetten	Indirect
Grondpolitiek: duurzame gronduitgifte	Indirect
Grondpolitiek: afwaardering/herwaardering	Indirect
Grondpolitiek: innelijke grondverwerving	Indirect
Grondpolitiek: voorkeursrecht	Indirect
Sturen op teelten	Middel
Sturing op mestaanwending (eigen) en (pacht)-gronden	Middel
Provinciale en gerichte beeindigingsregelingen (vrijwillig)	Laag
Provinciale en gerichte beeindigingsregelingen (verplichtend spoor)	Hoog
Mestverwerking	Middel
Stalvoorschriften	Middel

Geborgd natuurbeheer en systeemherstel

Maatregel	Doelbereik
Agrarisch natuurbeheer, gerichte inzet ANB	Hoog

Inrichten en verbeteren bestaande N2000	Middel
Hydrologisch systeemherstel (gekoppeld aan zonering)	Hoog
Intensiever sturen op andere drukfactoren dan stikstof (exoten, recreatie)	Laag
Versnellen natuurnetwerk Nederland	Middel
Versnellen programma Natuur	Middel
Agenda Natuurinclusief	Laag
Verbeteren natuurdoelanalyses	Laag
In blijven zetten op bestaande maatregelen en afspraken	Hoog

Integrale gebiedsgerichte aanpak

Maatregel	Doelbereik
Opgaven verbinden (via oa NAP, infractieprocedure)	Middel
Provinciale gebiedsprocessen	Middel
Focus prioritaire gebieden N2000, veenweide, beekdalen	Middel
Uitvoeringsagenda medeoverheden	Laag
Groenblauwe dooradering	Middel
Systeemherstel beekdalen	Hoog

Financieel

Maatregel	Doelbereik
10% spukkorting Programma natuur niet doorvoeren	Indirect
Herzien natuурpact	Indirect
Compensatie planschade	Indirect

Decentrale/provinciale taak, Rijkstaak of gezamenlijk	Verzachten sociaal economische effecten

Decentrale/provinciale taak, Rijkstaak of gezamenlijk	Verzachten sociaal economische effecten

Decentrale/provinciale taak, Rijkstaak of gezamenlijk	Verzachten sociaal economische effecten

Decentrale/provinciale taak, Rijkstaak of gezamenlijk	Verzachten sociaal economische effecten

Wel / niet in provinciale inzet meenemen

Wel / niet in provinciale inzet meenemen

Wel / niet in provinciale inzet meenemen

Wel / niet in provinciale inzet meenemen

Wel / niet in provinciale inzet meenemen

Onder welke voorwaarden adviseer je deze inzet

Onder welke voorwaarden adviseer je deze inzet

Onder welke voorwaarden adviseer je deze inzet

Onder welke voorwaarden adviseer je deze inzet

Onder welke voorwaarden adviseer je deze inzet

uitvoerbaarheid	haalbaarheid	betaalbaarheid
Negatief	Positief	Negatief
Neutraal	Positief	Negatief
Neutraal	Positief	Neutraal
Positief	Neutraal	Negatief
juridisch e		
wel redelijk veel	Positief	Positief
Positief	Negatief krimp	Positief

uitvoerbaarheid	haalbaarheid	betaalbaarheid
den, komt wel	ingrijpen d voor	kosten, middelen beschikb
Positief	Negatief	Positief
Positief	Positief	Neutraal
Neutraal	Neutraal	Neutraal

uitvoerbaarheid	haalbaarheid	betaalbaarheid
Positief	Positief	Positief

Neutraal	Negatief	Negatief
Neutraal	Positief	Negatief
Neutraal	Positief	Negatief
Neutraal	Positief	Negatief
Positief	Positief	Neutraal

uitvoerbaar- heid	haalbaar- heid	betaalbaar- heid
Neutraal	Positief	Positief
Negatief	Neutraal	Negatief
Neutraal	Positief	Negatief
Neutraal	Positief	Positief

uitvoerbaar heid	haalbaar heid	betaalbaar heid

1. Natuurlijke stoppers

Thema	Vragen
Maatregel	Opkopen van natuurlijke stoppers om zo de productierechten van stoppende agrariërs uit de markt te halen. Naar verwachting stopt binnen 10 jaar 30%, bijvoorbeeld wegens het ontbreken van opvolging en de te ontstane ruimte willen we inzetten voor stikstofreductie. We onderzoeken daarvoor het juiste instrument. Mogelijkerwijs kan hiervoor het vestigen van een voorkeursrecht worden ingezet al is daarvoor vermoedelijk een verruiming van de mogelijkheden tot het vestigen van voorkeursrecht op agrarische grond nodig. NB: op dit moment zijn wij ambtelijk aan het bekijken of en hoe dit voorkeursrecht kan worden ingezet. Het is al wel duidelijk dat dit een intensief en tijdrovend instrument is om te hanteren. In het afgelopen decennium is hier niet mee gewerkt in de provincie.
Impact op stikstofreductie en natuurherstel (ecologische toets)	Van alle melkveehouders stopt gemiddeld zo'n 3% op jaarbasis. Dit zijn vaak de iets kleinere bedrijven dus hierbij kan worden gedacht aan een aandeel van 1,5-2,5% van de emissies van deze stoppende bedrijven. Door deze bedrijven uit de markt te halen leidt dit jaarlijks tot een emissiedaling van 1,5-2,5%. Daarbij kan de grond worden ingezet om extensivering mogelijk te maken voor de blijvende agrariërs.
Juridische borging en mogelijkheid (juridische toets)	De vergoeding die de provincie betaalt voor het stoppen van agrarische bedrijven t.b.v. extensiveren andere bedrijven en stikstofreductie komt neer op een vergoeding voor de sluiting van de productiecapaciteit. Dit merkt de Europese Commissie aan als staatssteun. Een op te stellen provinciale beëindigingsregeling om natuurlijke stoppers op te kopen zal ter goedkeuring aan de Commissie moeten worden voorgelegd. In dat geval toetst de Commissie de regeling aan de voorwaarden van de 'Richtsnoeren voor staatssteun in de landbouwsector'. De Commissie heeft verschillende regelingen goedgekeurd, zoals de Landelijke beëindigingsregeling veehouderijlocaties en de Regeling provinciale gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties (ook wel Maatregel gebiedsgerichte beëindiging veehouderijlocaties). Hierover heeft tussen het Ministerie van LNV en de Europese Commissie intensief overleg plaatsgevonden, zodat de randvoorwaarden (en risico's) voor staatssteun voor de sluiting van productiecapaciteit bekend zijn. Pels Rijcken heeft in dit verband meerdere adviezen gegeven. De Europese staatssteunregels zijn de afgelopen twee jaar ongewijzigd gebleven.

VERSIE

Timing	Afhankelijk van de snelheid waarmee natuurlijke stoppers ook daadwerkelijk besluiten te stoppen en of we de mogelijkheid hebben om hier het voorkeursrecht op in te zetten.
Relatie tot andere thema's	
Relatie tot staand beleid PZH	Er is geen staand beleid op dit moment.
Landelijk/politiek draagvlak	Gebeurt op landsniveau en provinciaal niveau nu nog niks.
Maatschappelijk draagvlak	Draagvlak onder agrariërs zal niet heel groot zijn als de vergoeding die stoppende boeren kunnen ontvangen te beperkt is (niet de marktwaarde) ivm staatssteunregels.
Uitvoerbaarheid	Gaat heel veel werk opleveren voor grondzaken, op dit moment is daar de capaciteit en kennis nog niet voor beschikbaar.
Financiële onderbouwing	Het opkopen van agrariërs kost veel geld. Van de 1000 melkveebedrijven in Zuid-Holland zou het gaan om ong. 30 bedrijven per jaar. Met een gemiddelde waarde van 5.1.2b per agrariër leidt dat snel tot een hele hoge kostenpost, daarvoor hebben we als provincie niet de middelen.
Nodig vanuit het Rijk of EU	Financiële middelen om dit mogelijk te maken.
Nodig van stakeholders	Achter het plan gaan staan om op deze manier een duurzaam toekomst perspectief te kunnen bieden aan de blijvende agrariërs.
Processtappen ter invoering	

2. Overgangsgebieden rondom Natura 2000-gebieden

Thema	Vragen
Maatregel <i>Beschrijving van de maatregel (hoe werkt het, en waarom werkt het?). Als er verschillende varianten zijn, geef dit dan op hoofdlijnen aan.</i> <i>Als we nog niet exact weten wat de (on)mogelijkheden zijn geef dan aan welke onzekerheden er zijn, welke onzekerheden en onderzoeksvragen er zijn, waarom dit zo is en wat er nodig is om hierop de antwoorden te krijgen.</i>	<u>Wat zijn overgangsgebieden?</u> Overgangsgebieden zijn zones rondom Natura 2000-gebieden (N2000), waarbinnen functies en activiteiten worden aangepast op de instandhoudingsdoelen van het aangrenzende N2000-gebied. Dit is nodig om de druk op de N2000-gebieden te verminderen, waardoor natuurherstel mogelijk wordt. Drukfactoren als verzuring, vermessing, verdroging, verstoring en versnippering spelen een grote (negatieve) rol op de N2000-gebieden. Hierdoor is het functioneren van het ecosysteem aangetast. In een overgangsgebied worden de activiteiten aangepast op de instandhoudingsdoelen van het N2000-gebied, door specifieke drukfactoren te verminderen. Dit betekent niet dat alle activiteiten weg moeten uit overgangsgebieden, maar wel dat aanpassing nodig is. Dit kan vrijwillig via stimulering (zoals specifieke subsidieregelingen binnen het overgangsgebied) dan wel door gericht normeren (opnemen regels voor het overgangsgebied in de verordening). <u>Onderzoek Omgevingseffectrapport</u> In Zuid-Holland wordt in het Omgevingseffectrapport (OER) onderzocht hoe we veelvoorkomende drukfactoren op de N2000-gebieden met maatregelen direct rondom deze gebieden kunnen reduceren. Dat wordt in verschillende sporen opgepakt. De effecten van stikstof en waterkwaliteit worden generiek opgepakt. Voor de drukfactoren hydrologie (specifiek waterkwantiteit), exoten en recreatiedruk worden specifiek de effecten van het aanwijzen van zones onderzocht. In het OER zijn drie alternatieven voorgesteld om die drie drukfactoren af te nemen: 1. Maatregelen buiten N2000-gebieden opnemen in de N2000-beheerplannen. 2. Maatregelen buiten N2000-gebieden borgen door het aanstellen van een zone van 1 kilometer rondom N2000-gebieden. 3. Maatregelen buiten N2000-gebieden borgen door het aanstellen van een gebiedsspecifieke zone, waarbij de grootte van de zone afhankelijk is van de relevante drukfactoren. Bij deze drie alternatieven worden voor de zones twee varianten voorgesteld om te onderzoeken: 1. Vrijwilligheid: Een zone waarbij maatregelen voor een

	2. afname van de drukfactoren worden gestimuleerd met het beschikbaar stellen van subsidies. 2. Beperkingen: Een zone waarbinnen bepaalde beperkingen en/of verplichtingen gelden ten gunste van het afnemen van de drukfactoren. <u>Huidige situatie</u> Op dit moment worden instandhoudingsmaatregelen bijna uitsluitend binnen de N2000-gebieden genomen. Echter, als de drukfactoren direct rondom N2000-gebieden niet ook worden teruggedrongen wordt 'gedweild met de kraan open'. <u>De onzekerheden van overgangsgebieden</u> Het is lastig om de exacte omvang/breedte van overgangsgebieden aan te geven. Dit is afhankelijk van de drukfactor en de activiteiten in de gebieden rond de N2000-gebieden. Daarmee zal de benodigde omvang per N2000-gebied waarschijnlijk verschillend zijn. Voor hydrologie zijn hoogteligging, bodemtype en de diepte van ondoorlatende bodemlagen bijvoorbeeld bepalend. De mate van effectiviteit van een overgangsgebied hangt dus van diverse factoren af, waaronder omvang, maatregelen die genomen worden (al dan niet vrijwillig) en de betreffende drukfactor. Hierdoor zijn de exacte effecten moeilijk vooraf te voorspellen. Bovendien liggen er nog 'meekoppelkansen' in de overgangsgebieden, bijv. voor weidevogels, verduurzaming van de landbouw, klimaat (vernatting van veenbodems) en groenblauwe dooradering die ook (indirect) kunnen bijdragen aan de N2000-doelen, waardoor omvang van een overgangsgebied wellicht beperkter kan zijn.
Impact op stikstofreductie en natuurherstel (ecologische toets) <i>Ga in op de impact stikstof en natuurherstel:</i> <i>Maak onderscheid tussen terugdringen stikstofdepositie op nabije N2000-</i>	Impact op stikstofreductie in Zuid-Holland: - (Check met nieuwe berekeningen stikstof) De provincie Zuid-Holland heeft uitgebreide analyses gedaan om te onderzoeken of een zone rondom N2000-gebieden waarin extra stikstofreductie wordt gerealiseerd effectief zou zijn. Door de karakteristieke kenmerken van de Zuid-Hollandse N2000-gebieden en de directe omgeving van de gebieden blijkt dat deze overgangszones voor veel N2000-gebieden beperkt effect resulteren op het halen van de wettelijke stikstofdoelen. Berekeningen laten zien dat de depositie afkomstig uit de eerste kilometers rondom de N2000-gebieden in Zuid-Holland maximaal enkele procenten bedraagt. Inzetten op generieke reductie is daarom veel doeltreffender. Waar overgangszones voor andere drukfactoren benodigd zijn, is het natuurlijk nuttig om te onderzoeken of extra emissiereductie voor stikstof hier een meekoppelkans zou vormen.

<i>gebieden en de impact op de stikstofdeken</i> <i>Andere ecologische effecten die met de maatregel te verwachten zijn (bv. water))</i>	Voor enkele gebieden kan het echter wel zinvol zijn om striktere regels te stellen in een zonering rondom N2000-gebieden. Voor die specifieke gebieden wordt op dit moment onderzocht of een zone – en in welke grootte – effect heeft op het reduceren van de stikstofuitstoot voor het behalen van de instandhoudingsdoelen. Aangezien dit maar voor enkele gebieden geldt, wordt de drukfactor stikstof niet in de reguliere aanpak meegenomen, maar zal dit met de uitkomsten van de onderzoeken gebiedsspecifiek moeten worden uitgewerkt. Dit heeft ermee te maken dat in de meeste van de gebieden er niet tot nauwelijks (grote) emissiebronnen zitten in de directe omgeving van de gebieden en bij het gebied waarbij dat wel het geval is — de stikstofgevoelige habitats voor het grootste gedeelte niet aan de buitengrenzen van dit N2000-gebied liggen. Hierdoor bestaat er eigenlijk al (grotendeels) een bufferzone tussen de stikstofgevoelige habitats en de emissiebronnen. Berekeningen laten dan ook zien dat de depositie afkomstig uit de eerste kilometers rondom de N2000-gebieden in Zuid-Holland maximaal enkele procenten bedraagt. Inzetten op generieke reductie is daarom veel doeltreffender. Waar overgangszones voor andere drukfactoren benodigd zijn, is het natuurlijk nuttig om te onderzoeken of extra emissiereductie voor stikstof hier een meekoppelkans zou vormen. Impact op stikstofreductie bij andere provincies: - (Check met nieuwe berekeningen stikstof) Gezien het feit dat het realiseren van overgangsgebieden in het algemeen relatief weinig oplevert aan depositiereductie voor onze eigen natuurgebieden, zal het zeer weinig opleveren voor andere provincies wanneer wij deze overgangszones instellen omdat het maar zeer beperkt leidt tot lagere deposities. Voor andere provincies kan het instellen van een overgangsgebied voor stikstof wel een nuttige maatregel zijn, wanneer er veel (grote) agrarische bedrijven in de directe omgeving van een N2000-gebied zitten. Wanneer dit leidt tot aanzienlijke emissiereductie zal dit ook leiden tot een (kleine) depositiereductie in de buurprovincies. Impact op natuurherstel • Exoten: door (bronnen van) exoten in de omgeving weg te halen is minder inspanning nodig om exoten binnen de begrenzing van N2000 te bestrijden. Dat is kosteneffectief, maar zorgt ook voor minder verstoring van bodem en soorten. Het vervangen van exoten in beplantingen door inheemse soorten draagt bovendien positief bij aan de biodiversiteit (o.a. van bestuivers). • Waterkwantiteit en -kwaliteit: verminderen van wegzijging en verdroging door peilopzet in de omgeving. Minder wegzijging leidt in sommige gebieden bovendien tot minder inlaat van gebiedsvreemd water, waardoor ook de waterkwaliteit verbetert.
--	---

	• Recreatie: Door recreatie over een groter gebied (N2000 en overgangsgebieden) te spreiden, neemt de recreatiedruk in het N2000-gebied af. Ook zijn er buiten N2000 meer mogelijkheden om de recreatie aan specifieke behoeften aan te passen (bijv. losloopgebieden voor honden die binnen de begrenzing verstoring kunnen veroorzaken). Daarnaast bieden nieuwe recreatiegebieden ook kansen voor biodiversiteit. • Overige meekoppelkansen: waterkwaliteit, ecologische verbindingzones, groenblauwe dooradering, stikstof (lokale reductie), weidevogels (i.c.m. extensivering landbouw), klimaat/bodemdaling, waterberging.
Juridische borging en mogelijkheid (juridische toets) <i>Welk (bestaand) instrumentarium gaat de provincie inzetten om dit doelbereik te borgen? Welke risico's zijn er en met welke randvoorwaarden moeten we rekening houden (bv. staatssteun)</i>	Vanuit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn (VHR) zijn we verplicht om te voldoen aan een aantal regels. De belangrijkste daarvan zijn dat we beschermde habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding moeten brengen, daarvoor gebieden (N2000) moeten aanwijzen en dat verslechtering moet worden voorkomen. Tot nu toe is het nog niet gelukt om alle verslechtering te voorkomen. Een van de redenen daarvoor is dat de instandhoudingsmaatregelen vooral nog genomen zijn binnen de begrenzing van de gebieden (effectgerichte maatregelen), en externe drukfactoren, zoals verdroging, verzuring, vermessing en verontreiniging nog amper verminderd zijn. Om die drukfactoren te verminderen, zijn brongerichte maatregelen buiten de N2000-gebieden nodig. Door overgangsgebieden rondom N2000-gebieden vast te leggen, bijvoorbeeld in de Omgevingsverordening, kunnen we borgen dat we in de directe omgeving van N2000-gebieden drukfactoren kunnen verminderen. <u>Juridische borging</u> Het is mogelijk om overgangsgebieden in de provinciale omgevingsverordening op te nemen en via instructieregels (omgevingsverordening) te bepalen dat deze worden opgenomen in omgevingsplannen en te bepalen welke regels daarvoor gelden. Deze omgevingsplannen moeten worden aangepast op basis van de instructieregels. Hiervoor kan de provincie een termijn stellen. Bestaande functies schrappen kan zeer waarschijnlijk niet zonder nadeelcompensatie. Het juridisch verankeren van overgangsgebieden is dus mogelijk. Wel dient er rekening mee te worden gehouden dat dit traject veel tijd kost. Eerst moet de verordening worden aangepast (doorlooptijd minimaal een jaar) en vervolgens dienen de omgevingsplannen te worden aangepast. Hierbij is participatie verplicht. Tegen het aanpassen van de verordening en omgevingsplan staan ook rechtsmiddelen open. Hoe groter de impact van de instructieregels en de aan te passen omgevingsplannen op rechten en

	verworvenheden in de bestaande situatie des te groter zal het verzet daartegen zijn. Voorafgaand aan dit aanpassingstraject van Omgevingsverordening en omgevingsplannen dient duidelijk zijn wat de provincie Zuid-Holland wil regelen. <u>Wat</u> (taken/bevoegdheden of activiteiten) wil de provincie door <u>wie</u> (gemeente/waterschappen als bevoegd gezag of burgers/ bedrijven) laten doen of juist niet meer laten doen. Zolang dat niet duidelijk is, kan de verordening niet concreet worden uitgewerkt.
Timing <i>Op welke termijn kunnen wij deze maatregel invoeren, en wanneer gaan we daarvan de (eerste) effecten zien?</i>	Planning zoals voorgesteld voor Herziening Omgevingsbeleid 2025: • Herziening 2025: ambitie opnemen in Omgevingsvisie dat er toegewerkt wordt naar het nemen van maatregelen buiten de N2000-gebieden. Op dit moment is de manier waarop (dus bijv. met zones rondom N2000-gebieden) nog niet helder. <u>Let op:</u> met enkel het vastleggen van deze ambitie kunnen er nog niet direct maatregelen worden genomen. Hiervoor moeten ook instrumenten en middelen beschikbaar worden gesteld zodat o.b.v. vrijwilligheid maatregelen getroffen kunnen worden. • Verwachting Omgevingsbeleid 2026: mocht uit het OER blijken dat zones goed helpen bij het treffen van maatregelen buiten de N2000-gebieden dan kunnen we toewerken naar beleid voor het aanstellen van overgangsgebieden in Omgevingsprogramma en -verordening. Dit vergt echt heel veel tijd en participatie (zoals bij juridische borging omschreven). Daarmee wordt het nemen van maatregelen ook afdwingbaar.
Relatie tot andere thema's <i>Hoe verhoudt deze maatregel zich tot andere publieke thema's, zoals klimaat, voedselzekerheid, water, gezondheid (q-koorts), luchtkwaliteit, etc.</i> <i>Als de maatregel effectief is op deze thema's of</i>	Overgangsgebieden hebben veel koppelkansen, onder andere voor: • Klimaat: voor het verminderen van de drukfactor "onvoldoende waterkwantiteit" is het van belang dat het peil wordt opgezet. Dit draagt in veenweidegebied bij aan het tegengaan van bodemdaling en het vasthouden van CO₂ uit veen. (check Jan) • Waterbeschikbaarheid: meer waterbergingen rondom N2000-gebied heeft een positief effect op waterbeschikbaarheid. Bijvoorbeeld in de duinen hebben wateronttrekkingen achter het duin effect op de grondwaterstand van grondwaterafhankelijke habitattypen binnen N2000-gebieden. Peilopzet rondom N2000 zorgt ervoor dat het grondwaterpeil in het N2000-gebied minder snel uitzakt. Inrichting van waterbergingen zorgt er voor dat water onttrokken wordt uit een centraal punt en niet meer uit alle sloten. Daarnaast is efficiënter omgaan met beschikbaar

<i>drukfactoren geef dan zo concreet mogelijk aan wat het effect dan kan zijn.</i>	• water van groot belang. • Gezondheid: uit het PlanMER voor het NPLG blijkt dat overgangsgebieden een positief effect hebben op de milieukwaliteit en gezondheid. • Recreatie: voor het verminderen van deze drukfactor binnen het N2000-gebied is het realiseren van meer / alternatieve recreatiegebieden buiten de begrenzing essentieel (zie bijvoorbeeld Mient Kooltuin). Dit draagt bij aan het verruimen van de recreatiemogelijkheden binnen de provincie. • Landbouw: voor een groot deel zullen de maatregelen binnen overgangsgebieden een extensievere landbouw verlangen, dit heeft een effect op het verdienvermogen van agrariërs (zie ook PlanMER). Financiële compensatie hiervoor kan worden gevonden in bijvoorbeeld de vorm van nadeelcompensatie en de herwaardering van gronden. Tegelijkertijd kunnen overgangsgebieden kansen bieden voor een verduurzaming van de landbouw. (check landbouw)
Relatie tot staand beleid PZH <i>Beschrijf kort wat op dit moment het bestaande beleid is en hoe deze maatregel daar een aanvulling op is.</i>	De provincie is verplicht om maatregelen te nemen om de instandhoudingsdoelen uit de N2000-aanwijzingsbesluiten te halen. Deze maatregelen worden geborgd in de N2000-beheerplannen en worden tot nu toe vooral uitgevoerd binnen de begrenzing. Het instellen van overgangsgebieden is een aanvulling om ook de mogelijkheid te creëren om buiten de begrenzing in een bepaalde zonering maatregelen te nemen die bijdragen aan het halen van de instandhoudingsdoelen. Het verminderen van de drukfactoren buiten de N2000-gebieden is noodzakelijk voor het behalen van de instandhoudingsdoelen. De overgangsgebieden kunnen daarbij een belangrijke rol spelen.
Landelijk/politiek draagvlak <i>Hoe verhoudt deze maatregel zich tot wat op rijksniveau en in andere provincies al is voorgesteld/ gebeurt.</i>	Voorheen was deze maatregel een structurerende keuze in het NPLG, met het vallen van het NPLG is de term overgangsgebieden wat naar de achtergrond geschoven. Desondanks is in Zuid-Holland wel nagedacht over de instandhoudingsdoelen van de N2000-gebieden en wat daarvoor nodig is: een afname van de drukfactoren waarvoor ook maatregelen nodig zijn buiten de N2000-gebieden. Naast deze aanpak van Zuid-Holland lopen er ook op Rijksniveau en bij andere provincies dergelijke trajecten: • Landelijk loopt het traject 'Koepelproject Overgangsgebieden' (in opdracht van het ministerie van LNV). Zuid-Holland is hier als luisterend oor aangesloten en de gemeenten Wassenaar is als deelnemer in dit traject aangesloten met het overgangsgebied Mient Kooltuin. Dit traject is bedoeld om ervaringen te delen tussen provincies hoe overgangsgebieden in de uitvoering kunnen werken, hoe je dit oppakt in je gebiedsproces en welk instrumentarium

	• (beleid, middelen, capaciteit, stakeholders, etc.) hierbij nodig is. • Aangenomen motie lid Podt (D66) over het ondersteunen van decentrale overheden bij het voorbereiden van de acute inzet van ruimtelijke instrumenten. • Sinds de stikstofuitspraken van december merk je dat andere provincies ook meer openlijk aan het toewerken zijn naar zonering. Bijvoorbeeld de provincie Gelderland: Gelderland wil zones met drastisch minder stikstof rond Veluwe (NOS) Daarnaast vindt er een ambtelijk overleg plaats tussen de provincies Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant, Overijssel en Zuid-Holland om ambtelijk en informatief te sparren over ieders plannen rondom zonering. Dit is mede van belang voor de N2000-gebieden die over of grenzend aan de provinciegrenzen liggen.
Maatschappelijk draagvlak <i>Wat is onze taxatie van het draagvlak voor deze maatregel bij (belangrijke) stakeholders? Bv. is dit in lijn met de voorstellen in het Versnellingsakkoord een Duurzaam Evenwicht?</i>	In het Versnellingsakkoord een Duurzaam Evenwicht (2021) staat het volgende over overgangsgebieden: <i>“Om natuurdoelen gegarandeerd en sneller te halen, zijn meer investeringen nodig in de versterking van natuur, natuurinclusieve landbouw en hydrologie in de overgangszones rondom overbelaste Natura 2000-gebieden. [...] Hiermee creëren we ruimte voor het inzetten van de overige investeringen, gericht op:</i> <i>a. Het versneld afronden van het Nationaal Natuur Netwerk, voor zover benodigd voor Natura 2000-gebieden.</i> <i>b. Het versterken van de overgangsgebieden door aanvullende inzet op robuuste natuur, natuurinclusieve landbouw, het realiseren van de bossenstrategie en hydrologische maatregelen om tot minder droogtegevoelige systemen te komen.</i> <i>c. Ruimtelijke sturing, waarbij in de overgangsgebieden zoveel mogelijk wordt ingezet op (het versterken van) natuurinclusieve landbouw. Dit betekent dat een belangrijk deel van deze investeringen landen op het boerenbedrijf.”</i> Unie van Waterschappen (UvW) dringen in een brief aan de MC Economie & Natuurherstel aan op een geborgde aanpak stikstof en natuur. In deze brief geven de waterschappen aan een bijdrage te willen leveren aan het toewerken naar natuurherstel en dat zones rondom N2000-gebieden hier een goede bijdrage aan kunnen leveren: <i>“Het (grond)watersysteem binnen en buiten natuurgebieden is met elkaar verbonden. Om de maatregelen werkelijk effectief te laten zijn, is het ook belangrijk om te werken aan systeemherstel in de gebieden rondom de Natura 2000-gebieden.”</i> Agrarisch draagvlak: naast dat overgangsgebieden een effect kunnen hebben op het verdienvermogen van agrarische

	ondernemers, kunnen overgangsgebieden ook kansen bieden. LTO geeft aan dat overgangsgebieden als kans de volgende randvoorwaarden hebben; een vrijwillige deelname, volledige compensatie en de garantie dat landbouwgrond ook in de toekomst landbouwgrond blijft (LTO).
Uitvoerbaarheid <i>Zijn er risico's in de uitvoering van deze maatregel, bijvoorbeeld ten aanzien van beschikbare capaciteit, competenties, (verwachte) naleving en het toezicht daarop?</i>	Hierover bestaat nog onduidelijkheid, dit is mede afhankelijk van de variant die wordt gekozen; zones waarin drukfactoren worden gereduceerd op basis van <u>vrijwilligheid</u> of op basis van <u>beperkingen</u>. De verwachting is dat bij de variant 'vrijwilligheid' meer draagvlak is bij de gebiedspartners en minder capaciteit nodig van de provincie om tot uitvoering van de maatregel te komen. De verwachting bij de variant 'beperkingen' is dat er minder draagvlak zal zijn bij de gebiedspartners en er meer capaciteit (o.a. handhaving) nodig is om de maatregelen daadwerkelijk uit te voeren. Daarnaast kost het tijd omdat het aanpassing van beleid vraagt en uitgebreide participatie indien het in de verordening wordt vastgelegd. Ook zijn de financiële consequenties nog niet in beeld en zijn er dus ook nog geen middelen voor beschikbaar gesteld.
Financiële onderbouwing <i>Indicatie van de omvang van de kosten en wijze waarop deze worden gefinancierd tussen rijk, provincie en sector</i>	Niet duidelijk, afhankelijk van de grootte van de zone en de variant vrijwilligheid of beperkingen. Er lopen gesprekken met het Rijk over nadeelcompensatie (bergboerenregeling/probleemgebiedenbeleid) in overgangsgebieden en welke middelen onder het <u>Agrarisch Natuurbeheer (ANB)</u> nog meer beschikbaar worden gesteld voor maatregelen binnen overgangsgebieden. Daarnaast is het ook belangrijk om middelen te reserveren voor de herwaardering van agrarische gronden en voor het treffen van maatregelen voor de waterkwantiteit en -kwaliteit (voor zover dit niet gefinancierd kan worden met middelen uit het ANB). Voor de uiteindelijke uitvoering van de maatregel is het van belang dat er voorafgaand een maatschappelijke kosten en batenanalyse (MKBA) wordt uitgevoerd.
Nodig vanuit het Rijk of EU <i>Wat heeft de provincie nodig vanuit het Rijk (beleidsmatig, juridisch, financieel) om deze maatregel mogelijk te maken? Idem EU</i>	• Financiële middelen vanuit het Rijk: voor als er bepaalde beperkingen worden opgelegd in de overgangsgebieden dan moeten we hiervoor compenseren (nadeelcompensatie). Hiervoor hebben we op dit moment geen middelen. • Goedkeuring door Europa van het instrument dat herwaardering van gronden bij agrarisch medegebruik (in de overgangsgebieden) mogelijk maakt zonder dat dit als staatssteun wordt gekwalificeerd. • Steun/draagvlak vanuit het Rijk voor het realiseren van overgangsgebieden voor alle drukfactoren, waarbij geen kaders gelden voor welke drukfactoren de

	• overgangsgebieden moeten dienen. In ZH is het bijvoorbeeld belangrijk om een overgangsgebied in te richten voor exoten en hydrologie, terwijl het bij andere provincies weer om andere drukfactoren kan gaan.
Nodig van stakeholders <i>Welke positieve bijdrage kunnen stakeholders leveren om de effectiviteit van deze maatregel te ondersteunen?</i>	Dit hangt af van het uiteindelijke beleid. Indien er zones rondom N2000-gebieden worden opgenomen in de omgevingsverordening vraagt dit medewerking/aanpassing voor het reduceren van drukfactoren van onder andere: • Gemeenten • Waterschappen • Terreinbeherende organisaties • Agrariërs • Agrarische collectieven
Processtappen ter invoering <i>Beschrijf wat we nog nader willen uitzoeken en uitwerken, waar afhankelijkheden liggen, en welke besluiten PS/GS moeten nemen ter invoering, en op welke termijn?</i>	<u>Processtappen Herziening Omgevingsbeleid 2025</u> • Mei/Juni 2025: Uitkomsten traject OER • 15 juli 2025: Ontwerp Herziening en OER in GS • Voorjaar 2026: Vaststelling Herziening 2025 in GS • Voor de zomer 2026: Vaststelling Herziening 2025 in PS Let op: In de Herziening 2025 wordt enkel de ambitie opgenomen in de <u>Omgevingsvisie</u> om maatregelen buiten de N2000-gebieden te nemen. Dit betekent dat er nog geen zones worden opgenomen in de verordening en maatregelen enkel nog op vrijwillige basis kunnen worden uitgevoerd (indien de middelen en instrumenten beschikbaar zijn). <u>Parallel proces Overgangsgebieden</u> • Q2 2025: Per N2000-gebied de drukfactoren op de kaart zetten en opnemen in gebiedsplannen van het ZH-PLG. Met daarbij mogelijke maatregelen die getroffen kunnen worden voor de aanpak van drukfactoren.

3. Strategisch grondbeleid

Thema	Vragen
Maatregel	Strategische Grondverwerving. Deze maatregel maakt het mogelijk om op vrijwillige basis onroerende zaken aan te kopen voordat, of vooruitlopend op het definitief worden van een opgave en daaraan gekoppeld budget. De maatregel kan reactief worden ingezet (ingaan op aanbod vanuit te markt) of pro-actief (actief de markt verkennen waar de meest prioritaire locaties zijn om als provincie grondpositie in te willen nemen).
Impact op stikstofreductie en natuurherstel (ecologische toets)	Is de provincie eigenaar, dan kan zij als eigenaar maatregelen treffen om emissie en depositie terug te dringen. Soms kan grond voor meerdere doelen tegelijk ingezet worden, zoals peilopzet in combinatie met bepaalde natuurdoelen.
Juridische borging en mogelijkheid (juridische toets)	Voor grondverwerving heeft het bestaande instrumentarium niet te worden aangepast. Op dit moment bestaat zelfs de mogelijkheid om tot een bedrag van 5.1.2b strategische aankopen te doen. De daarmee gemoeide bedragen komen ten laste van de algemene middelen. Dit is evenwel een tijdelijke faciliteit. Om structureel (en snel) op de markt te kunnen reageren is ook structureel budget nodig.
Timing	Op dit moment wordt gewerkt aan actualisering van de uitvoeringsnota grondbeleid. Verwachting is dat deze eind 2025 door GS wordt vastgesteld. Strategische grondverwerving zoals bovenaan voorgesteld maakt onderdeel uit van de actualisering uitvoeringsnota grondbeleid.
Relatie tot andere thema's	Wat alle veel van de andere maatregelen/thema's met elkaar gemeen hebben is dat ze landen op grond. Er is vaak veranderend grondgebruik nodig om de thema's te realiseren. Grond is zeker in Zuid-Holland een schaars goed. Grondeigendom of zeggenschap over de gebruiksmogelijkheden van grond zijn medebepalend voor de realisatie van andere publieke thema's.
Relatie tot staand beleid PZH	Het bestaande beleid is dat met grondverwerving wordt gestart nadat daar opdracht voor wordt verleend en budget beschikbaar is gesteld. Over het algemeen is daarmee ook geografisch aangeduid binnen welke begrenzing de aankopen plaats dienen te vinden. In aanvulling hierop heeft GS de mogelijkheid om tot een bedrag van 5.1.2b per jaar (eenmalig verhoogd tot 5.1.2b voor de periode 2024-2026) te besluiten om ten laste van de algemene middelen strategische aankopen te doen. Dit zijn aankopen waarvan verwacht wordt dat binnen een periode van 5 jaar een opdracht en budget beschikbaar zal komen.

	Tijdelijk is ook het ZH-PLG budget 5.1.2b beschikbaar geweest om strategische/anticiperende aankopen te doen om daarmee de verschillende gebiedsprocessen op gang te brengen. Voortschrijdend inzicht leert dat het programma de middelen niet langer voor grondverwerving in wil zetten.
Landelijk/politiek draagvlak	Veel andere provincies beschikken over een structureel budget om strategische aankopen te doen. Op rijksniveau is er de nationale grondbank (NGB). Indien er een aankoopmogelijkheid voordoet kan het rijk verzocht worden om die aankoop te doen. Als dat lukt landt de onroerende zaak in de NGB. Zodra een provincie de onroerende zaak in wil zetten voor doelrealisatie moet de onroerende zaak van de NGB worden overgenomen (ten aanschafwaarde). Strategische grondverwerving heeft ook relatie met nationale en provinciale beëindigingsregelingen. De meeste van deze beëindigingsregelingen omvatten een vergoeding voor (sloop van) gebouwen, maar bieden geen ruimte om grondeigendom te kopen/vergoeden. Een strategische aankoopmogelijkheid zou de mogelijkheid bieden aan een ondernemers om niet alleen te stoppen maar ook zijn volledige eigendom van de hand te doen.
Maatschappelijk draagvlak	Strategische grondaankopen kunnen in hoge mate bijdragen aan gebiedsprocessen. Hoe groter de provinciale voorraad grond binnen een gebiedsproces hoe succesvoller over het algemeen het gebiedsproces zal zijn.
Uitvoerbaarheid	Als gebouwen worden verworven is er altijd risico op waardeverlies. In mindere mate geldt dit voor grond, vanwege de eerder aangeduide schaarste. Desalniettemin kan het voorkomen dat grond wordt aangekocht die later toch niet inzetbaar blijkt te zijn. Dit risico kan beperkt worden door in te zetten op doelrealisatie op eigen gronden in plaats van de meest optimale locatie.
Financiële onderbouwing	Het rijk heeft aangegeven dat er geen middelen beschikbaar zijn voor grondverwerving. Andere provincies hebben budgetten beschikbaar oplopend tot € 100 mln.
Nodig vanuit het Rijk of EU	niks
Nodig van stakeholders	Als stakeholders als gemeenten, waterschappen, hoogheemraadschappen op gelijke wijze als de provincie bereid zijn hun eigendommen in te zetten in gebiedsprocessen zal dit versnellend kunnen werken. Nog belangrijker is dat met stakeholders afspraken worden gemaakt dat slechts 1 partij bij een aan te kopen eigenaar langs gaat.
Processtappen ter invoering	Nadere uitwerking van afwegingskader ten aanzien van aankoop, tijdelijk beheer en financiële inbedding.
Juridisch	Geen extra of nieuw instrument nodig.

VERSIE

instrumentarium tbv strategisch grondbeleid	
---	--

4. Emissieplafond Ammoniak/bedrijfsspecifieke doelsturing

Thema	Vragen
Maatregel	<u>Ammoniak plafond, wat is het?</u> Het ammoniakplafond is een vorm van doelsturing voor melkveehouders. De melkveehouder krijgt een plafond waar de emissies uit zijn / haar bedrijf onder moeten blijven. Dit plafond is bepaald aan het aantal hectare wat de melkveehouder gebruikt om de veestapel te voeren. Het voorstel is dat het emissieplafond op 35/40/45kg per hectare in te voeren. Door het kiezen voor deze vorm van doelsturing staat het de melkveehouder vrij om zelf te kiezen op welke manier dit doel bereikt wordt. Dit kan door het aanpassen van de bedrijfsvoering, het extensiveren of door het innoveren met technische maatregelen. De emissienorm wordt op het moment onderzocht in de OER.
Impact op stikstofreductie en natuurherstel (ecologische toets)	Op dit moment is de emissie van melkveehouders zo'n 60-65kg per hectare. Wanneer dit wordt teruggebracht naar 35/40/45kg per hectare levert dat dus een aanzienlijke reductie op. In heel Zuid-Holland gaat het dan over een reductie van 1,6/1,3/1kton (respectievelijk).
Juridische borging en mogelijkheid (juridische toets)	Nog nader te bepalen nav lopend onderzoek met de OER. Het ligt voor de hand om het emissieplafond te borgen via de omgevingsverordening.
Timing	Het liefst zo snel mogelijk, een duidelijker tijdpad is essentieel. Het zal een kwestie van jaren zijn voordat een handhaafbaar plafond is ingevoerd (doelsturing).
Relatie tot andere thema's	Het instellen van een emissieplafond ammoniak zal gunstig bijdragen aan waterkwaliteit (KRW) en de klimaatdoelen (methaan).
Relatie tot staand beleid PZH	Wij hebben de streefwaarde van 35-40 kg/ha/jaar als streefwaarde in het voorontwerp ZH-PLG opgenomen. Ook is het in het omgevingsvisie opgenomen. Wij waren voornemens te bekijken of het vanaf 2035 in de omgevingsverordening kon worden opgenomen als norm. Het is in feite ook een versnelling van provinciaal beleid. Het belangrijkste wat de provincie voor het Rijk kan doen is achter de invoering staan. Zo ontstaat er een breed politiek draagvlak voor de Minister bij de invoering van een norm. Ook kan de provincie eventueel helpen bij de juridische verankering in het omgevingsbeleid.
Landelijk/politiek draagvlak	In beginsel is het Rijk al bezig met het bekijken van bedrijfsspecifieke emissienormen voor stikstof en broeikasgassen. De contouren hiervan werden beschreven in een recente kamerbrief (DGLGS / 96535513). In feite is er dus slechts sprake van een wijziging van Rijksbeleid maar een versnelling. In die contourenbrief is de tijdsplanning namelijk nog zeer vaag ('de komende periode' en 'in

	ieder geval niet dit jaar'). Het vraagt bij het Rijk dus wel om een significante versnelling. <u>Randvoorwaarden voor invoering</u> Belangrijke randvoorwaarden voor de invoering van een hectare-norm is een juridische verankering van de norm en een manier om het te monitoren. Dat laatste is nodig voor een toezicht en handhaving systematiek. Beide zijn nodig om een norm in te voeren.
Maatschappelijk draagvlak	Is onderdeel van het participatieproces in verband met het OER. Uit eerder onderzoek blijkt dat de streefwaarde 35-40 kg NH ₃ /ha/jr op begrip kon rekenen van diverse boerenwerkgroepen in de deelgebieden waar mee is gesproken.
Uitvoerbaarheid	Toezicht en handhaving is een belangrijk punt van aandacht (en daarmee ook beschikbare capaciteit (capaciteit ambtenarenapparaat voor uitvoering strategisch grondbeleid en capaciteit Provincies en (bijv.) collectieven voor een grootschalige uitrol van doelsturing (bedrijfsspecifiek emissienormen)).
Financiële onderbouwing	Onderzoek naar ondersteunende maatregelen loopt.
Nodig vanuit het Rijk of EU	Geld voor ondersteunende maatregelen nodig en inzet op de borging doelsturing.
Nodig van stakeholders	• Om een breed draagvlak te creëren is het nodig om andere provincies zich ook te laten committeren aan een norm. Provincie Utrecht heeft op ambtelijk niveau laten weten ook bezig te zijn met een norm voor 40kg/ha/jaar. • Landbouworganisaties en ZH-PLG gebiedsprocessen moeten gekend worden in de norm.
Processtappen ter invoering	Volgt nog

To: 5.1.2e . 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl]; 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl]; 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl]
From: 5.1.2e
Sent: Thur 3/6/2025 4:09:52 PM
Subject: FW: D-memo SANE bespreking
Received: Thur 3/6/2025 4:09:55 PM

Van: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Verzonden: donderdag 6 maart 2025 15:52
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: D-memo SANE bespreking

Beste 5.1.2e, 5.1.2e

Nav de bespreking van onderstaand D-memo heb ik de volgende aantekeningen gemaakt. Komt dat overeen met jullie beeld?

D.2	D-memo SANE	Kennis van genomen Mevr. Van Leeuwen licht het memo kort toe. Dit memo is bedoeld om ons eigen verhaal scherp te krijgen, maar ook work in progress. Uiteindelijk moet er naast het eigen verhaal, ook een woordvoeringslijn en een lobbydocument komen. GS bespreken het memo waarbij een aantal vragen worden gesteld en punten worden meegegeven: • Wat is doel van het benaderen van de stakeholders? Wat is onze boodschap? • Er moet nog een slag naar concretisering worden gemaakt, dus de feiten en cijfers op een rij, zodat concreet kan worden gemaakt bij het Rijk wat er nu precies nodig is voor Zuid-Holland. • Daarbij ook duidelijk maken richting het Rijk dat er nog onderzoeken lopen, en dat afhankelijk van deze onderzoeken er nog aanvullingen nodig zijn. • De focus in het memo is erg gericht op de Rotterdamse Haven, verzoek is om dit breder te trekken dan de Haven. • Aan de hand van concrete voorbeelden duidelijk maken wat de urgentie is. • T.a.v. het cluster 'Energie' voor de stakeholdergesprekken is afgesproken dat dhr. Potjer dit samen met dhr. Weverling doet.
-----	-------------	---

		Mevr. Van Leeuwen pakt de verdere uitwerking op als coördinerend portefeuillehouder, daarbij wordt ook de positionering van de cdK betrokken. Verder wordt benadrukt dat het van belang is dat GS naar buiten toe hetzelfde integrale verhaal vertellen.
--	--	--

Als jullie nog aanvullingen hebben hoor ik dat graag.

Groet, 5.1.2e

5.1.2e
5.1.2e
Domein Bestuur | Team GS ondersteuning

Meer weten over GS-besluiten? Kijk op:
<http://binnenplein.pzh.nl/groepen/besluitvorming/>

T 5.1.2e
E 5.1.2e @pzh.nl

To: 5.1.2e [REDACTED] 5.1.2e [REDACTED]@pzh.nl]
From: 5.1.2e [REDACTED]
Sent: Thur 3/6/2025 3:57:40 PM
Subject: FW: SPOED SANE DEEL 2: Maatregelenpakket
Received: Thur 3/6/2025 3:58:11 PM
[Portefeuillehoudersoverleg oplegnotitie maatregelenpakket SANE.docx](#)
[Document3.docx](#)

Van: 5.1.2e [REDACTED]
Verzonden: donderdag 6 maart 2025 15:52
Aan: Mariëtte van Leeuwen 5.1.2i [REDACTED]@pzh.nl>
Onderwerp: SPOED SANE DEEL 2: Maatregelenpakket

Hoi Mariëtte,

Je ontvangt ter accordering verschillende documenten van mij.

Mail 1 (vorige)

Brede visie

- PO Oplegnotitie voor PO Coördinatie Stikstof (maandag) en PO SANE (dinsdag). Hierin zitten ook
 - Planning en proces
 - Politieke lobby
- Brede visie Zuid-Holland

Mail 2 (deze)

Maatregelenpakket

- Oplegnotitie voor bila's met vakgedeputeerden (start maandag 10 maart)
- Maatregelen

Groet,
5.1.2e [REDACTED]

OPLEGNOTITIE PORTEFEUILLEHOUDERSOVERLEG

Gedeputeerde(n):	van Leeuwen
Naam + datum portefeuilleoverleg:	Bila maatregelenpakket

Onderwerp en/of opgave:	SANE		
Ambtelijk opdrachtnemer	5.1.2e	Ambtelijk opdrachtgever:	5.1.2e

Reden agendering in portefeuilleoverleg:	Ter besluitvorming (<i>Akkoord besluit/instemming koers gevraagd</i>)
Agendering in Gedeputeerde Staten:	Niet van toepassing
Provinciale Staten:	Niet van toepassing

1. DE KERN VAN HET VOORSTEL & BESLISPUNTEN

1. Akkoord gaan met eerste aanzet maatregelenpakket

2. KORTE VOORGESCHIEDENIS PROCES

n.v.t.

3. AANDACHTSPUNTEN PORTEFEUILLEHOUDER

Hierbij het maatregelenpakket dat we voorstellen om in onze SANE op te nemen. Dit is een eerste versie die in de afgelopen twee weken is samengesteld door het snel ingestelde Stikstofteam met ondersteuning van de vakcollega's vanuit de verschillende domeinen.

Graag spreek ik dit pakket met je door waarbij de invalshoek jouw portefeuille is.

Inhoud

Bijgaand de maatregelen die de provincie kan nemen (1 t/m 4). Daarnaast zijn er stukken in voorbereiding waarvoor we naar het Rijk kijken. Dat is geen zwart-wit onderscheid. Want, en dit blijkt ook uit de stukken: het Rijk is op alle onderwerpen nodig. Overigens net zoals de provincie steun kan geven aan (rijks)maatregelen.

De nu aangeleverde teksten zijn nadrukkelijk nog in een vroeg concept en zijn bedoeld voor bestuurlijke afstemming (intern). Wij werken er ambtelijk hard aan verder, op basis van onze eigen uitzoekpunten en de richting die u ons begin komende week meegeeft vanuit de bila's. Dit resulteert in nieuwe versies die onderliggend zijn aan de te voeren gesprekken met stakeholders. Zo werken we toe naar besluitvorming over deze maatregelen in GS (april) en PS (mei).

Provincie	Belangrijkste punten waarop wij verscherpen
Natuurlijke stoppers	Toegevoegde waarde t.o.v. bestaande beëindigings-regelingen

	mogelijkheden duiden; voorkeursrecht verwerken
Overgangsgebieden	We weten dat overgangsgebieden weinig tot niets doen op stikstofreductie, maar wel een bijdrage leveren aan natuurherstel. We onderzoeken nog of dat in alle gebieden in ZH het geval is.
Grondbeleid	Link met stikstof ontbreekt (vrijwel) volledig: ruilgronden en verplaatsen; extensiveren en saneren
Ammoniakplafond, bedrijfsgerichte doelsturing	Wisselwerking wat hebben Provincie-Rijk van elkaar nodig scherper beschrijven. Termijn waarop effect wordt bereikt. Wijze en termijn van borging. Hoogte plafond onderbouwen (OER).
Rijk	
scheiding NOx-NH3	in progress
extensiveren in beleid	in progress
Middelen voor natuurlijke stoppers, strategische grondbeleid en andere extensiveringsvormen.	in progress
Format emissies	in progress
Zero emissie voor weg-, water- en woningbouw-projecten	in progress

4. GEVOLG VAN HET VOORSTEL

Zie 3.

5. EXTERNE SAMENWERKING

n.v.t.

6. COMMUNICATIE

n.v.t.

7. INTEGRALITEIT

n.v.t.

8. COALITIEAKKOORD

n.v.t.

9. BIJGAAND(E) STUK(KEN)

To: 5.1.2e | 5.1.2e @pzh.nl]
From: 5.1.2e
Sent: Thur 3/6/2025 3:57:36 PM
Subject: FW: SPOED SANE DEEL 1: Brede visie
Received: Thur 3/6/2025 3:58:50 PM
[Portefeuillehoudersoverleg oplegnotitie procesplanning en brede visie Zuid-Holland SANE.docx](#)
[Eerste opzet brede verhaal ZH.docx](#)

Van: 5.1.2e
Verzonden: donderdag 6 maart 2025 15:52
Aan: Mariëtte van Leeuwen <5.1.2i @pzh.nl>
Onderwerp: SPOED SANE DEEL 1: Brede visie

Hoi Mariëtte,

Je ontvangt ter accordering verschillende documenten van mij.

Mail 1 (deze)

Brede visie

- PO Oplegnotitie voor PO Coördinatie Stikstof (maandag) en PO SANE (dinsdag). Hierin zitten ook
 - Planning en proces
 - Politieke lobby
- Brede visie Zuid-Holland

Mail 2 (volgende)

Maatregelenpakket

- Oplegnotitie voor bila's met vakgedeputeerden (start maandag 10 maart)
- Maatregelen

Groet,
5.1.2e

1. Inleiding

Als Zuid-Holland op slot zit, zit Nederland op slot. Als hier de economie, woningbouw en verduurzaming van de industrie stilvallen heeft dat immense gevolgen voor ons land en dus is het van nationaal belang dat het Rijk maatregelen treft voor Zuid-Holland.

Daarbij zorgt de stikstofproblematiek en netcongestie ervoor dat de oplossingen voor onze opgaven verder weg zijn dan ooit. De provincie doet wat ze kan om te voorkomen dat de provincie op slot raakt. Daarvoor heeft ze het Rijk hard nodig. Slechts 10 procent van de stikstofopgave kan door provinciale maatregelen worden opgelost. Voor de overige 90 procent zijn wij afhankelijk van een daadkrachtig Rijk."

Leeswijzer

Hieronder duiden we aan de hand van drie thema's het belang van Zuid-Holland voor Nederland, maar ook welke uitdagingen en knelpunten die thema's kennen. In paragraaf 2 komen Economie en strategische autonomie aan bod. In paragraaf 3 volgt Woningbouw en vitale infrastructuur en in paragraaf 4 Verduurzaming. Tot slot schetsen we in paragraaf 5 hoe we de uitdagingen en knelpunten als provincie, samen met het Rijk, aan willen pakken.

2. Economie en strategische autonomie

Zuid-Holland is de drijvende kracht achter de Nederlandse economie; bijna een kwart van het nationaal verdienvermogen komt uit Zuid-Holland. Daarmee is stilstand van onze economie ook het zand in de motor van de Nederlandse economie.

Zuid-Holland is cruciaal vanwege zijn haven, glastuinbouw en landbouw, en de Zuid-Hollandse bedrijven en kennisinstellingen. Onze haven, de grootste van Europa, is als transport- en industriehub een grote aanjager van de economie en met haar basisindustrie essentieel voor de strategische autonomie van Nederland en Europa. Daarnaast is ze cruciaal voor onze rol als doorvoerland in de NAVO. 's Werelds grootste glastuinbouwcluster ligt in Zuid-Holland en is een koploper in de wereld. In combinatie met onze sterke en innovatieve landbouwsector draagt dit met hoogwaardige productie en kennis bij aan strategische voedselzekerheid. En de Zuid-Hollandse bedrijven en kennisinstellingen dragen jaarlijks €3,5 miljard bij aan research en development en zo aan een innovatief en weerbaar Nederland met sterke posities in sleuteltechnologieën.

We zien in onze provincie echter ook de andere kant van de medaille; onze inwoners hebben te maken met een slechte luchtkwaliteit en vervuiling van PFAS. De Zuid-Hollander is de meest ongezonde inwoner van NL en we zijn de provincie met de grootste gezondheidsverschillen.

Daarnaast zien we, ondanks de potentie die er is, dat de groei in de Zuid-Hollandse economie achterblijft. En dat is slecht voor Nederland. Zo dreigen **investerings in de haven stil te vallen**. Uit cijfers van Deltalinqs blijkt dat meer dan 70% van de bedrijven in de haven aangeeft dat investeringen in de Rotterdamse Haven in gevaar zijn. Het gaat hierbij om 7 miljard euro aan uitgevoerde en lopende projecten en ruim 11 miljard euro aan geplande investeringen. Tegelijkertijd zien we dat ook de innovaties en doorontwikkeling in de land- en tuinbouw zijn stilgevallen.

Dat komt door een stapeling van problematiek rondom **stikstof, beschikbaarheid van energie en netcongestie**. Bedrijven krijgen geen vergunningen en/of ruimte op het elektriciteitsnet. Beide zijn cruciale vestigingsfactoren: zonder hen geen investeringen in bedrijvigheid, groei en toekomstbestendigheid van de Zuid-Hollandse economie. De opeenstapeling van problemen strooit zo zand in de motor van de Zuid-Hollandse en dus de Nederlandse economie.

3. Woningbouw en vitale infrastructuur

Nederland zit in een wooncrisis. Als de woningbouw in Zuid-Holland stilvalt, raakt dat heel woningzoekend Nederland. Dat komt omdat bijna een kwart van de nationale woningbouw-opgave tot 2030 ligt in onze provincie. Daar komt bij dat in geen enkele provincie de druk op de beschikbare ruimte zo groot is als in Zuid-Holland.

De infrastructuur in Zuid-Holland is van cruciaal belang voor de woningbouw. Zo is er langs de Oude Lijn de bouw van ruim 170.000 woningen geprogrammeerd. Daarnaast is de infrastructuur in onze provincie cruciaal voor de logistiek en daarmee voor onze economie.

Zonder vergunningen en de juiste randvoorwaarden gaat er helaas in Zuid-Holland geen schop in de grond voor de bouw van woningen. Knelpunten die al langer spelen, worden versterkt door de stikstofproblematiek.

Doordat er geen stikstofruimte is kunnen er **geen natuurvergunningen** worden afgegeven voor de bouw van woningen. Daarnaast **blokkeert netcongestie de woningbouw**. De verzwarende van het elektriciteitsnet loopt al achter en is nog complexer geworden door de stikstofproblematiek. Aansluiting op het stroomnet is namelijk een randvoorwaarde voor de bouw van woningen. Als laatste staat de **beschikbaarheid van drinkwater onder druk**. Zonder deze randvoorwaarden wordt de nationale woningbouwopgave niet gerealiseerd.

4. Verduurzaming en co₂reductie

Zuid-Holland is dé plek om grote stappen te zetten in de reductie van de nationale CO₂-uitstoot. Onze provincie kent namelijk de potentie om 40% van de nationale CO₂-reductiedoelstelling voor 2030 te realiseren en worden er stappen gezet richting 100% klimaatneutraliteit in 2050. Er is veel gesproken, investeringen liggen klaar en bedrijven starten nu allemaal projecten om de transitie daadwerkelijk te maken. Maar door een opsomming aan knelpunten staat de verduurzaming van onze industrie onder druk.

Innoverende oplossingen voor de verduurzaming van onze industrie blijft achter omdat **er geen stikstofruimte is voor de benodigde vergunningverlening**. Dit zet een rem op innovatie, de toekomstbestendigheid van de industrie en op de reductie van CO₂. Maar zelfs als er vergunningen gegeven kunnen worden, zit er een rem op de elektrificatie van het Havenindustriële Complex in Rotterdam door het **ontbreken van een voortvarende aanpak van netcongestie**.

De industrie in de Rotterdamse Haven is verantwoordelijk voor slechts 1% van de gemiddelde stikstofdepositie. Daar komt bij dat uit cijfers van de DCMR blijkt dat de NO_x-uitstoot van de industrie in de Rotterdamse Haven de afgelopen 15 jaar met 60% is gereduceerd. Een stevig pakket aan Rijksmaatregelen is dan ook nodig om de potentie van deze sector te verzilveren.

5. Hoe wij de problemen als provincie, samen met het Rijk aan willen pakken (Boodschap / lobby aan het Rijk)

Ons voorstel is om de lobbyboodschap er zo in te houden om de lijn met andere provincies te houden en te voorkomen dat we als provincies onderling worden uitgespeeld. Dit is ook inzet richting de ministeriële commissie van de bestuurlijke kopgroep van het IPO. In het dikgedrukt zijn de lobby-boodschappen weergegeven. Niet-dikgedrukt zijn toelichtingen.

- **Naast de maatregelen die we als Zuid-Holland nemen zijn generieke geborgde maatregelen van het Rijk nodig, waardoor stikstofreductie wordt bewerkstelligd, verslechtering van Natura 2000-gebieden wordt tegengegaan en de impasse bij vergunningverlening wordt doorbroken.**
 - Voor deze borging is inzet op emissiereductie en de uitwerking van doelsturing belangrijk. De verlenging van de legalisatietermijn voor de PAS-melders moet gepaard gaan met een geborgd pakket aan aanvullende maatregelen.
- **Naast een geborgd maatregelenpakket moet het Rijk inzetten op een overstijgende aanpak om vergunningverlening te vergemakkelijken: hiervoor is het aanpassen van de rekenkundige ondergrens van 1 mol geschikt.**
 - Hiermee verschuift de inzet op elk individueel project naar een aanpak van de deken.
 - Dit kan echter alleen wanneer de invoering gepaard gaat met een stevig geborgd maatregelenpakket waardoor voldoende stikstofreductie wordt bewerkstelligd. Met de invoering van de rekenkundige ondergrens/ het invoeren van een drempelwaarde van 1 mol zullen ook de meeste PAS-melders geholpen zijn.
- **Wij steunen de inzet van de minister om bedrijfsspecifieke doelen uit te werken en te sturen op emissies in plaats van op depositie.**
 - Deze inzet bij vergunningverlening zorgt voor een helder tijdspad voor ondernemers en duidelijke bedrijfsspecifieke doelen; ook moet er duidelijkheid worden gegeven over de sturingsvorm: normeren of beprijzen. Dit zorgt voor juridische zekerheid over geborgde emissiedaling.
 - Voor het overschakelen van depositie naar emissie is een geborgd maatregelenpakket en wettelijk instrumentarium een randvoorwaarde
- **De provincies kunnen en willen de helpende hand bieden en hun bijdrage leveren aan het stikstofprobleem. De provincies kunnen dit echter niet alleen.**
 - Het Interprovinciaal overleg zal namens de provincies het gesprek aangaan met de onlangs gevormde Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel.
 - Met deze samenwerking willen de provincies een actieve en constructieve rol spelen in het vinden van oplossingen voor de uitdagingen rondom economie en natuurherstel. Tegelijkertijd verwachten we dat het Rijk serieus werk maakt van een geborgd pakket aan generieke maatregelen.

OPLEGNOTITIE PORTEFEUILLEHOUDERSOVERLEG

Gedeputeerde(n):	Van Leeuwen
Naam + datum portefeuilleoverleg:	PO Coördinerend stikstof en PO SANE 10 maart 2025

Onderwerp en/of opgave:	SANE		
Ambtelijk opdrachtnemer	5.1.2e	Ambtelijk opdrachtgever:	5.1.2e

Reden agendering in portefeuilleoverleg:	Ter besluitvorming (<i>Akkoord besluit/instemming koers gevraagd</i>)
Agendering in Gedeputeerde Staten:	Niet van toepassing
Provinciale Staten:	Niet van toepassing

1. DE KERN VAN HET VOORSTEL & BESLISPUNTEN

1. Akkoord gaan met de procesplanning.
2. Akkoord gaan met lobby.
3. Akkoord gaan met eerste aanzet brede visie voor Zuid-Holland.

2. AANDACHTSPUNTEN PORTEFEUILLEHOUDER

Geacht college,

Hierbij bieden we u drie stukken aan:

1. Procesplanning SANE met nadere duiding (hieronder)
2. Politieke lobby (hieronder)
3. Eerste aanzet Brede Visie kansen en uitdagingen voor Zuid-Holland waar stikstof een hele urgente in is (losse bijlage)

NB!

Het is belangrijk om op te merken dat bijlage 3 onder hoge druk tot stand is gekomen en dat dit echt een concept-versie betreft die komende twee weken wordt aangescherpt. Zie hiervoor de procesplanning in bijlage 1.

1. Procesplanning SANE met nadere duiding

Week 3 maart: Inhoudelijke uitwerking van de SANE met daarin brede visie van belang Zuid-Holland, inclusief maatregelenpakket stikstof:

1. Er ligt eind van deze week een concept brede visie voor van wat Zuid-Holland biedt aan Nederland en wat we nodig hebben. Stikstof is daarin een belangrijk probleem dat om een oplossing vraagt.
2. Daarnaast ligt er een eerste versie van een maatregelenpakket stikstof.

De twee documenten lopen een **verschillende route** in de week van 10 maart

- **Week 10 maart: gesprekken gedeputeerde Van Leeuwen met vak-gedeputeerden.**

In het PO-SANE op maandag en dinsdag wordt doorgesproken over de brede visie voor Zuid-Holland en worden aanscherpingen gedaan.

Het maatregelenpakket wordt sepeeraat besproken in bila's die gedeputeerde van Leeuwen met haar collega's heeft.

Aan het einde van deze week ligt er een aangescherpte versie van beide documenten.

- **Week 17 maart: gesprekken belangrijkste stakeholders**

Gedeputeerden spreken in verschillende samenstellingen (vastgesteld in GS van 4 maart) met de belangrijkste stakeholders over de maatregelen-set in de context van de brede visie wat Zuid-Holland nodig heeft. Voor deze gesprekken worden annotaties gemaakt.

De maatregelen-set en de brede visie voor Zuid-Holland worden opnieuw aangescherpt.

- **Week 24 maart: (mogelijk gesprek MP Schoof...)**

Dit gesprek vindt plaats conform de brede visie van wat Zuid-Holland nodig heeft, waar stikstof een belangrijk onderdeel van is.

Verwerken van gesprekken stakeholders in brede visie. Mogelijk al vaststellen brede visie (eerste/concept lezing).

- **Week 31 maart: Vaststelling plan van aanpak / maatregelenpakket, inclusief brede visie SANE in Gedeputeerde Staten (1 april)**

n.t.b.: technische sessie voor commissie Landelijk Gebied

16 april: in de Commissie Landelijk Gebied

14 mei: vaststelling in PS.

2. Politieke lobby stikstof – algemene strategie richting Rijk

Inleiding

Op 24 januari stelde het kabinet de Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel in (hierna: MC). Dit naar aanleiding van de recente rechterlijke uitspraken die de urgentie rondom het stikstofprobleem en de gevolgen daarvan alleen maar hebben vergroot.

De afgelopen jaren zijn er vanuit het Rijk meerdere plannen, maatregelen, fondsen en programma's gepresenteerd om te werken aan een stevige reductiedaling van stikstof. En ondanks dat er al veel stappen zijn gezet in diverse sectoren, heeft de rechter besloten dat dit nog niet voldoende is.

De MC heeft zich als opdracht gesteld een programma van maatregelen (PvM) op te stellen gericht op een gegarandeerde vermindering van de stikstofuitstoot en natuurherstel. Presentatie hiervan is voorzien op 2 april.

Tweede Kamer | meerderheid voor stevige geborgde maatregelen

Uit recente Tweede Kamerdebatten, stemmingen bij moties en gesprekken met Kamerleden kunnen we concluderen dat er in de Landbouwcommissie in de Kamer zich al langer een meerderheid aftekent voor het nemen van stevige stikstofmaatregelen die juridisch standhouden bij de rechter. Via diverse moties trekken zowel coalitie- als oppositiepartijen gezamenlijk op om stevige reductiedoelen op te nemen in de PvM en/of de wet Stikstofreductie, ook wanneer deze doelen zeer lastig haalbaar zullen zijn.

We kunnen daarmee concluderen dat de politieke crux niet in de Landbouw Kamercommissie ligt.

Kabinet en fractievoorzitters | politiek gemotiveerde uitstel c.q. twijfel

Uit recente Bestuurlijke Overleggen en de Catshuissessie die de decentrale overheden met een afvaardiging van de ministeriële commissie hadden zijn wisselende signalen binnengekomen; o.a. over maatregelen die men voornemens is te nemen, en de urgentie op bijvoorbeeld het gebied van woningbouw.

Het is bekend dat de coalitie-fractievoorzitters een belangrijke stem hebben in het uiteindelijke maatregelenpakket dat de MC zal voorstellen. Hun inzet is meer politiek dan inhoudelijk gemotiveerd; immers de coalitiepartijen zich willen profileren op hun onderwerpen en niet snel pijnlijke maatregelen voor hun achterban steunen, voornamelijk met het oog op een mogelijke val van het kabinet. Dit geldt bijvoorbeeld voor de PVV op asiel en de BBB voor de agrarische sector.

Advies

Gegeven het bovenstaande is het advies de kopgroep van de provincies in te zetten:

- Voor de gesprekken met (een afvaardiging van) de ministeriële commissie
- Voor het delen van informatie en kennis wat betreft de plannen van de ministeriële commissie

En meer indirect:

- Ons als Zuid-Holland stevig te positioneren

Onze lobbyinzet als provincie te gebruiken om:

- De urgentie van een stevig geborgd pakket van het Rijk te laden met concrete problematiek uit Zuid-Holland
- Richting belangrijke stakeholders die op hun beurt ook zelf spreken met het Rijk
- Richting de fractievoorzitters van de coalitiepartijen (rol Wouter Kolff richting Yesilgöz?)

3. BIJGAAND(E) STUK(KEN)

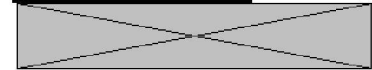
1. Procesplanning SANE met nadere duiding (hieronder)
2. Politieke lobby (hieronder)
3. Eerste aanzet Brede Visie kansen en uitdagingen voor Zuid-Holland waar stikstof een hele urgente in is (losse bijlage)

To: 5.1.2e [5.1.2e @pzh.nl]
From: 5.1.2e
Sent: Thur 3/6/2025 2:20:12 PM
Subject: FW: Oplegnotitie bij het maatregelenpakket tbv bila's
Received: Thur 3/6/2025 2:20:16 PM
[Oplegnotitie bij het maatregelenpakket tbv bila's.docx](#)

Van: 5.1.2e <5.1.2e @berenschot.nl>
Verzonden: donderdag 6 maart 2025 15:15
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: Oplegnotitie bij het maatregelenpakket tbv bila's

Dat is de oplegger voor de bila's van Marriet. Ik kon even geen format vinden.....

Met vriendelijke groet,

5.1.2e
5.1.2e

5.1.2e
www.linkedin.com/in/5.1.2e
Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht

Wil je weten hoe het is om te werken bij Berenschot? [Bekijk onze video!](#)

Disclaimer

This e-mail and any attachment it contains is confidential and may contain legally privileged information.
If you are not the intended recipient, please note that this e-mail or any attachment may not be copied or disclosed or distributed to others.
If you have received this e-mail by error, please notify the sender immediately by return e-mail, and delete this message. All rights reserved.

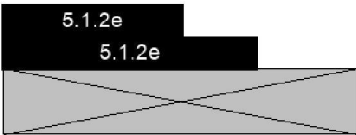
This email has been scanned for viruses and malware, and may have been automatically archived.

To: 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl]
From: 5.1.2e
Sent: Wed 3/5/2025 1:23:22 PM
Subject: Fw: Maatregelen inhoudelijk
Received: Wed 3/5/2025 1:23:38 PM

Verzonden vanuit [Outlook voor iOS](#)

Van: 5.1.2e <5.1.2e@berenschot.nl>
Verzonden: Wednesday, March 5, 2025 2:07:32 PM
Aan: 5.1.2e <5.1.2e@berenschot.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@berenschot.nl>
Onderwerp: Maatregelen inhoudelijk

Provincie	
Natuurlijke stoppers	Aantal vragen over toegevoegde waarde tov bestaande n voorkeursrecht vermelden
Overgangsgebieden	Beperkt aantal vragen. Is scoping op stikstofvraagstuk n genoeg?
Grondbeleid	Link met stikstof ontbreekt (vrijwel) volledig
Ammoniakplafond, bedrijfsgerichte doelsturing	Forse slag nodig (verkeerd format gebruikt)
Rijk	
scheiding NOx-NH3	in progress
extensiveren in beleid	in progress
Middelen voor natuurlijke stoppers, strategische grondbeleid en andere extensiveringsvormen.	in progress
Format emissies	in progress
Zero emissie voor weg-, water- en woningbouw-projecten	in progress

5.1.2e
Van Deventerlaan 31-51, 3528 AG Utrecht

Wil je weten hoe het is om te werken bij Berenschot? [Bekijk onze video!](#)

Disclaimer

This e-mail and any attachment it contains is confidential and may contain legally privileged information.
If you are not the intended recipient, please note that this e-mail or any attachment may not be copied or disclosed or distributed to others.
If you have received this e-mail by error, please notify the sender immediately by return e-mail, and delete this message. All rights reserved.

To: 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl; 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl]

From: Stikstof

Sent: Wed 3/5/2025 1:13:14 PM

Subject: Fw: juridische toets voor N-B

Received: Wed 3/5/2025 1:14:20 PM

[Bijlage 1 Statenmededeling Aanbieding Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof \(BOS\) 2.0 95% versie van de BOS 2.0 inclusief juridische analyse Hekkelman Advocaten.pdf](#)
[Statenmededeling BOS 2.0.pdf](#)
[Statenmededeling Intrekkingsbeleid voor natuurtoestemmingen.pdf](#)

Uit de Stikstof mail.

Ik heb nog niet geantwoord.

Groet 5.1.2e

Verzonden vanaf [Outlook voor Android](#)

From: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>

Sent: Wednesday, March 5, 2025 12:17:40 PM

To: Stikstof 5.1.2l @pzh.nl>

Subject: juridische toets voor N-B

Beste collega's,

Toevallig kwam ik bijgaande stukken, PS-stukken Noord-Brabant inzake de Brabantse Ontwikkelaanpak Stikstof (november 2024), tegen.

Weliswaar gemaakt vóór de twee recente uitspraken, maar met een juridische toets uitgevoerd door Hekkelman Advocaten wellicht toch interessant.

Zie document 'bijlage 1', pagina 70 t/m 87.

Met vriendelijke groeten, 5.1.2e

5.1.2e

5.1.2e

Informatisering & Automatisering

Krachtig Zuid-Holland.

To: 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl; 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl
From: 5.1.2e
Sent: Tue 3/4/2025 1:28:16 PM
Subject: FW: Agendering PO's impactanalyse
Received: Tue 3/4/2025 1:28:19 PM

Ha 5.1.2e en 5.1.2e,

N.a.v. een opmerking van 5.1.2e wil ik graag een kleine wijziging doorvoeren in de impactanalyse t.a.v. PAS-melders. Graag het laatste punt in de opsomming vervangen door:

- o *In alle gebieden zijn PAS-melders te vinden, grotere concentraties zijn te vinden in de volgende deelgebieden van het Zuid-Hollands Programma Landelijk Gebied: Alblasserwaard, Krimpenervwaard, Nieuwkoopse Plassen en omgeving (PAS-melders bevinden zich niet direct aan het N2000 gebied Nieuwkoopse Plassen maar in andere plaatsen in het grotere deelgebied) Groene-Hart Noord en Midden-Delfland.*

Kunnen jullie dit meenemen / meegeven aan degene die wijzigingen gaat verwerken?

Groet,

5.1.2e

Van: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Verzonden: dinsdag 4 maart 2025 10:35
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: RE: Agendering PO's impactanalyse

Prima! Goed om aan te geven dat het deelgebied groter is. Anders leest iedereen alleen maar Nieuwkoop en ontstaat er weer paniek....
Groeten 5.1.2e

Van: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Verzonden: dinsdag 4 maart 2025 10:31
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: RE: Agendering PO's impactanalyse

Hoi 5.1.2e,

Op verzoek van 5.1.2e een reactie op je opmerking over PAS-melders in de impactanalyse.

In de directe omgeving van de Nieuwkoopse plassen zijn er weinig PAS-melders inderdaad, ik heb echter naar de begrenzing van de ZHPLG deelgebieden gekeken en dan tel ik in het hele deelgebied 'Nieuwkoopse Plassen en omgeving' 14 PAS-melders. Ik zal dat verduidelijken in het stuk. Is dat voldoende wat jou betreft?

Groet, 5.1.2e

Van: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Verzonden: dinsdag 4 maart 2025 09:56
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: FW: Agendering PO's impactanalyse

Ha 5.1.2e,
Weet jij dit?

Van: 5.1.2e 5.1.2e @pzh.nl>

Verzonden: maandag 3 maart 2025 22:11

Aan: 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>

Onderwerp: FW: Agendering PO's impactanalyse

Ha 5.1.2e,

Vandaag stond de impactanalyse op de agenda in PO Natuur. Vanwege tijdgebrek is het stuk niet besproken, waardoor mijn opmerking op het stuk ook niet was meegenomen. Het viel mij op dat in het stuk genoemd wordt dat Nieuwkoopse Plassen een concentratiegebied zijn van PAS-melders. Dat herken ik helemaal niet, mijn beeld is juist dat er heel weinig PAS-melders zijn omdat de daarvoor beschikbare stikstofruimte in het PAS heel snel op was. Misschien kan iemand daar nog een check op doen? Dank!

Groeten 5.1.2e

Van: 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>

Verzonden: vrijdag 28 februari 2025 16:19

Aan: 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>

Onderwerp: RE: Agendering PO's impactanalyse

Hoi allen,

Ik zie geen rare zaken. Valt mij wel op dat Nieuwkoopse Plassen genoemd wordt als concentratiegebied van PAS-melders. Dat herken ik helemaal niet, er zijn juist weinig PAS-melders rondom Nieuwkoop.

Groeten 5.1.2e

Van: 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>

Verzonden: vrijdag 21 februari 2025 15:16

Aan: 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e
< 5.1.2e @pzh.nl>

Onderwerp: Fwd: Agendering PO's impactanalyse

Ter info, deze komt ook langs PO natuur 3 maart. Hoor het graag als jullie nog opmerkingen hebben.

Groet, 5.1.2e

Verzonden vanuit [Outlook voor iOS](#)

Van: 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>

Verzonden: Friday, February 21, 2025 9:52:16 AM

Aan: 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>;
5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e
5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e
< 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e
< 5.1.2e @berenschot.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @berenschot.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e
< 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e
< 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e
< 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e < 5.1.2e @pzh.nl>; 5.1.2e
< 5.1.2e @berenschot.nl>

Onderwerp: Agendering PO's impactanalyse

Ha allen,

Zie onderstaand de agendering van de impactanalyse ter kennisname bij elke gedeputeerde.

Groetjes,

5.1.2e

Van: 5.1.2e
Verzonden: woensdag 19 februari 2025 15:49
Aan: 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e@pzh.nl>
Onderwerp: Agendering PO's

Hoi 5.1.2e,

Zou jij de presentatie die afgelopen dinsdag in PO SANE voor lag willen **ter kennisname** willen agenderen bij de volgende PO's (voor 3 maart)?
Ik ben nog in afwachting van 5.1.2e en 5.1.2e, maar gezien de deadlines voor de PO's leek het me goed om deze alvast bij je neer te leggen.

Gedeputeerde	PO	PO-secretaris voor aanmelding
Anne Koning	PO Wonen	5.1.2e
Berend Potjer	PO Natuur	5.1.2e
Arne Weverling	PO Luchtvaart	5.1.2e
Meindert Stolk	PO Economie	5.1.2e en 5.1.2e 5.1.2e
Frederik Zevenbergen	PO Bereikbaarheid	5.1.2e 5.1.2e (alle drie meenemen s.v.p.)
Frank Rijkaart	PO Landbouw	5.1.2e
Mariëtte van Leeuwen	PO ZH-PLG	5.1.2e

Overigens weten de bestuursadviseurs dat ze voor vragen terecht kunnen bij 5.1.2e, maar kan geen kwaad om dat nogmaals te benadrukken *

Dank je wel weer!

Groet,
5.1.2e

To: 5.1.2e | 5.1.2e @pzh.nl]
From: 5.1.2e
Sent: Tue 3/4/2025 10:49:32 AM
Subject: FW: Coördinerend kernteam stikstof agenda format
Received: Tue 3/4/2025 10:49:00 AM
[Coördinerend kernteam stikstof agenda format.docx](#)

tkn

Van: 5.1.2e <5.1.2e @berenschot.nl>
Verzonden: vrijdag 28 februari 2025 10:48
Aan: 5.1.2e <5.1.2e @pzh.nl>
Onderwerp: Coördinerend kernteam stikstof agenda format

Ha 5.1.2e, heb alvast even een opzet agenda gemaakt voor volgende week donderdag. Vind je het ok dat ik daarop meedenk? Voel je vrij om dingen aan te passen oid. We spreken volgende week wel even.

Met vr. gr. 5.1.2e

Disclaimer

This e-mail and any attachment it contains is confidential and may contain legally privileged information.
If you are not the intended recipient, please note that this e-mail or any attachment may not be copied or disclosed or distributed to others.
If you have received this e-mail by error, please notify the sender immediately by return e-mail, and delete this message. All rights reserved.

This email has been scanned for viruses and malware, and may have been automatically archived.

To: 5.1.2e | 5.1.2e | 5.1.2e | @pzh.nl; 5.1.2e | 5.1.2e | @pzh.nl; 5.1.2e | @pzh.nl; 5.1.2e | 5.1.2e | @berenschot.nl; 5.1.2e | 5.1.2e | @berenschot.nl; 5.1.2e | 5.1.2e | @berenschot.nl;
Cc: 5.1.2e | 5.1.2e | @pzh.nl; 5.1.2e | 5.1.2e | @pzh.nl; 5.1.2e | 5.1.2e | @pzh.nl;
From: 5.1.2e
Sent: Mon 3/3/2025 11:52:21 AM
Subject: FW: D memo PO Sane versie 2.0
Received: Mon 3/3/2025 11:53:02 AM
[D-memo 4 maart SANE def 2.0.docx](#)

Hoi allen,

Ter info: n.a.v. PO Stikstof vanochtend is de D-memo nog aangepast, bijgevoegd de versie die morgen in GS besproken gaat worden.

5.1.2e
5.1.2e

M 5.1.2e
E 5.1.2e | @pzh.nl
www.zuid-holland.nl/contact

Van: 5.1.2e <5.1.2e | @pzh.nl>
Verzonden: maandag 3 maart 2025 11:06
Aan: 5.1.2e <5.1.2e | @pzh.nl>
CC: 5.1.2e <5.1.2e | @pzh.nl>; 5.1.2e <5.1.2e | @pzh.nl>
Onderwerp: D memo PO Sane versie 2.0

Ha 5.1.2e
Hierbij de nieuwe versie van het D memo voor morgenochtend.
Met groet,
5.1.2e

5.1.2e
5.1.2e

M 5.1.2e
E 5.1.2e | @pzh.nl
www.zuid-holland.nl/contact

Werkdagen: ma, di, wo, do, vr

Krachtig Zuid-Holland.

Contact

5.1.2e

5.1.2e

Datum

26-02-2025

Aan

Gedeputeerde Staten

Onderwerp

Samenhangende aanpak Natuurherstel en Economie (SANE)

Inleiding en doel

Naar aanleiding van recente juridische uitspraken in het stikstofdossier heeft het Kabinet de Ministeriële Commissie Economie en Natuurherstel (MCEN) ingericht. Zij heeft als doel om op korte termijn een concreet programma uit te werken om Nederland van het stikstofslot te halen en perspectief te bieden aan sectoren die zijn geraakt door de rechterlijke uitspraken. Begin april wil de Ministeriële Commissie haar plan presenteren.

De provincie Zuid-Holland maakt zich grote zorgen om de gevolgen van de stikstofproblematiek voor de Zuid-Hollandse natuur, economie, agrarische sector, woningbouwopgave en andere maatschappelijke vraagstukken. De situatie in Zuid-Holland kenmerkt zich door een grote woningbouwopgave, veel zware industrie in combinatie met stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden met duinen en veenweide. Daartegenover staat dat de provincie een beperkt handelingsperspectief heeft vanwege de geringe hoeveelheid intensieve veehouderij. Dit maakt Zuid-Holland uniek, we hebben beperkte handelingsmogelijkheden terwijl de gevolgen van de juridische uitspraken hier zeer voelbaar zijn voor alle economische ontwikkelingen. Als motor van de Nederlandse economie voelt de provincie het belang van en de verantwoordelijkheid voor een bijdrage aan een oplossing voor Nederland. In de komende weken werkt de provincie daarom aan een Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE).

Gedurende het ontwikkelen van de Samenhangende Aanpak willen we een gesprek met de Minister-President als voorzitter van de Ministeriële Commissie organiseren, betrekken we verschillende cruciale stakeholders uit onze provincie en blijven we betrokken bij de interprovinciale lobby.

Met dit D-memo ontvangt u een doorkijk naar de inhoud van de Samenhangende Aanpak, een schets van de insteek van het gesprek met de Minister-President en de uitlijning van het bijbehorende proces. Tevens geven we inzicht in de te betrekken stakeholders en voegen we als bijlage de corresponderende lobby-boodschappen toe.

Inhoudsopgave:

1. Inhoudsopgave SANE
2. Insteek bezoek minister-president Schoof
3. Planning
4. Gesprekken stakeholders
5. Lobbyboodschap (bijlage)

1. Inhoudsopgave Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie (SANE)

De Provincie Zuid-Holland stelt een samenhangende aanpak voor. Daarin wordt de balans gezocht tussen wat binnen de provincie, het Rijk en de Europese Unie kan gebeuren én worden maatregelen ten behoeve van verschillende doelen zoals stikstof, natuurherstel, klimaat, economische ontwikkeling en voedselzekerheid in samenhang gezien.

Het doel van de aanpak is om onze provinciale bijdrage aan de oplossing voor de nationale problematiek te realiseren en om een concreet voorstel aan het Rijk te kunnen doen voor middelen en maatregelen die in Zuid-Holland effect zullen sorteren.

De Samenhangende Aanpak Natuurherstel en Economie zal vanuit dat doel de volgende componenten bevatten:

- **Inleiding.** Aanleiding en de relatie met de Ministeriële Commissie
- **Samenvatting van het vraagstuk.**
 - De schets van het probleem in Zuid-Holland
 - Welke sectoren/ontwikkelingen/thema's hebben een probleem (wonen, haven, etc)?
 - Welke N2000-gebieden hebben wel/geen probleem en wat is de grootte van dat probleem?
 - Waarom is het een probleem voor de maatschappij en provincie (voorbeelden)? Wat kunnen we nog wel?
 - Schets van wat er de afgelopen vijf jaar is gedaan op stikstof in Zuid-Holland
 - Aanpak stikstof;
 - ZH-PLG.
- **Doel van de aanpak:** een integraal perspectief van wat Zuid-Holland kan doen in relatie tot het Rijk en andere provincies en in verbinding met andere beleidsthema's en het nationale belang van de haven.
- **Ons beeld van de oplossing**
 - Verhouding t.o.v. andere thema's; koppelkansen en totaaloplossing?
 - Samenhangende aanpak en de relatie tussen stikstof, natuurherstel en andere thema's, zoals voedselzekerheid¹, economie, klimaat (methaan), water, luchtkwaliteit, gezondheid (q-koorts), dierenwelzijn en maatschappelijke kosten & baten.
 - De samenhang tussen rijk, provincie en regio.
 - Een pakket aan maatregelen, verdeeld over verschillende overheidsniveaus (provinciaal, nationaal, Europees) dat in samenhang tot de gewenste oplossing leidt op het gebied van natuurherstel en economie. De provincie Zuid-Holland neemt haar verantwoordelijkheid door aan de slag te gaan met het nader onderzoeken en uitwerken van maatregelen op provinciaal niveau. **Echter: zonder maatregelen op rijksniveau zullen deze zeker niet toereikend zijn om Zuid-Holland van het slot te halen, omdat alleen met een geborgd Rijksmaatregelenpakket voldoende**

¹ De consequenties van de maatregelen voor de voedselzekerheid van Zuid-Holland worden nog uitgezocht

stikstofreductie gerealiseerd kan worden waarmee vergunningverlening weer mogelijk wordt.

- Maatregelenpakket provincie Zuid-Holland:
 - 1: Natuurlijke stoppers opkopen t.b.v. extensiveren andere bedrijven, stikstofreductie en natuurontwikkeling (onderzoek naar de mogelijkheden loopt).
 - 2: Overgangsgebieden bij Natura 2000 creëren (het ziet er voor nu naar uit dat dit voor stikstof beperkt effect heeft in Zuid-Holland, maar voor andere drukfactoren gunstig kan zijn - natuurherstel).
 - 3: Strategisch grondbeleid. Ecologische en juridische toets is als randvoorwaarde meegegeven.
 - 4: Onderzoek naar emissieplafond in het kader van de OER en omgevingsbeleid – toepassing kan niet zonder borging op rijksniveau.
- Wat Zuid-Holland nodig heeft van Rijk en Europese Unie.
 - Rijk (doelen, regelgeving, maatregelen)
 - 1. Emissieplafond ammoniak/bedrijfsspecifieke doelsturing
 - 2. Onderzoek in welke mate scheiding NOx en NH3 de vergunningverlening voor bedrijfsleven / industrie / woningbouw eerder van het slot kan halen.
 - 3. Emissieloze bouw voor weg-, water- en woningbouwprojecten alsmede emissiearm gebruik.
 - 4. Financiële middelen.
 - Europa
 - 1. Verruiming regelgeving staatssteun
 - 2. Internationale scheepvaart vanwege Seaspray.
- Financiën
- Perspectief voor en bijdrage van andere stakeholders
 - Industrie
 - Agrarische sector
 - Natuurorganisaties
 - Woningbouw
 - Mobiliteit
 - Energie
- Bij de herziening omgevingsbeleid 2025 zal voor vier samenhangende, voor de ZH-PLG relevante, onderwerpen het beleid worden aangescherpt. Om de besluitvorming over die aanscherping te onderbouwen, worden op deze vier thema's alternatieven in het OER onderzocht. Daarbij is ook een vijfde alternatief opgenomen waarin de synergie tussen deze thema's wordt onderzocht. De scope van de OER, waaronder deze alternatieven, is op 19 december 2024 vastgesteld in GS. Het gaat om de volgende thema's:
 - Grondwaterstand veenweiden
 - Boerenlandvogels
 - Emissieplafond ammoniak
 - Drukfactoren rondom Natura 2000-gebieden

- Integraal onderzoeksalternatief gericht op doel- en middelstapeling (=doelmatigheidsonderzoek)

2. Planning op hoofdlijnen voor komende weken

Gelet op het tijdsplan dat de Ministeriële Commissie doorloopt, maar vooral de grote urgentie van het vraagstuk, wordt een strak proces gehanteerd. Hieronder geven we de belangrijkste momenten weer:

- Week 3 maart: Inhoudelijke uitwerking
- Week 10 maart: gesprekken gedeputeerde Van Leeuwen met vak-gedeputeerden
- Week 17 maart: gesprekken belangrijkste stakeholders
- Week 24 maart: (mogelijk gesprek Schoof?)
- Week 31 maart: Vaststelling plan van aanpak / maatregelenpakket SANE in Gedeputeerde Staten (1 april)
- 16 april: in de Commissie Landelijk Gebied van de PS
- 23 april: in PS.
Deze vergadering moet nog gepland worden in overleg met de fractievoorzitters. Let op: eerstvolgende reguliere PS-vergadering is 14 mei. In overleg met de fractievoorzitters zou een reserve PS-dag ingezet kunnen worden. Hiervoor zijn twee opties 18 april (maar Goede Vrijdag) of 23 april (maar andere PS-activiteiten, zoals werkbezoeken en technische sessies).

3. Gesprekken Stakeholders

De insteek is om de belangrijkste stakeholders te spreken. We organiseren cluster gesprekken waarin verschillende organisaties en vakgedeputeerden aanschuiven. De clusterindeling ziet er als volgt uit. De exacte genodigdenlijst volgt.

Cluster	Betrokken gedeputeerden	Betrokken stakeholders
Agrarische sector	Frank Rijkaart & Mariëtte van Leeuwen	
Natuur	Berend Potjer & Mariëtte van Leeuwen	
Energie	Berend Potjer & Mariëtte van Leeuwen	
Haven, Industrie en bedrijven	Arne Weverling & Meindert Stolk	
Mobiliteit en Woningbouw	Frederik Zevenbergen & Anne Koning	

4. Lobbyboodschap

Zie de bijlage

From: 5.1.2e
Required Attendees: 5.1.2e; 5.1.2e; 5.1.2e; 5.1.2e; 5.1.2e; 5.1.2e; 5.1.2e
Location: C0 - Schoonoord; of Teams (link in uitnodiging)
Importance: Normal
Subject: SANE - Verwerking GS SANE-stukken
Start Date/Time: Tue 4/1/2025 10:00:00 AM
End Date/Time: Tue 4/1/2025 11:00:00 AM

Goedemorgen collega's,

Het lijkt mij handig om morgen na de GS-vergadering de koppen bij elkaar te steken en te bespreken wat er nodig is, met name de GS-machtigingen die zijn afgegeven en met spoed moeten worden verwerkt.
Hoop dat jullie hier allemaal bij kunnen zijn!

Groet,
5.1.2e

Microsoft Teams [Heeft u hulp nodig?](#)
Nu deelnemen aan de vergadering

Vergadering-id: 5.1.1e
Wachtwoordcode: 5.1.1e

Voor organisatoren: [Vergaderopties](#)
